ISSN 1814—4357

Дачникам садівникам городникам

Щомісячний виробничо-практичний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№ 10 (286) Жовтень 2012

Мої улюблені гарбузи

І малина врожай потроїть...

Сад для душі й відпочинку

Дім Сад Город маркет

www.dim-sad-gorod.com

Касети пластикові з піддоном

- на 18 вічок 14 грн
- на 36 вічок 14 грн
- на 50 вічок 14 грн
- кришка прозора 7 грн

Торф'яні таблетки у сітці "Willy"

- 27ø, 20шт. 11 грн
- 36ø, 20шт. 17 грн
- 42ø, 20шт. 21 грн
- 70ø, 10шт. 35 грн

Торф'яні горщики "Willy"

- 80х80мм, круглі 24шт. 20 грн
- 50х90мм, круглі 32шт. 28 грн
- 60х60 мм, квадратна торф касета на 16 вічок 15 грн

Мінеральні добрива

- Агрофоска, 0,5кг 13 грн
- Цеоліт, 0,5 кг 12 грн
- Гумак, 0,5л 18 грн
- Гумат, 0,5л 18 грн
- Попіл соняшника, 0,5л 12 грн
- Кальцієва селітра, 0,5кг 18 грн
- Біогумус, 0,5кг 12 грн
- Екоплант, 1 кг 20 грн
- Цеоліт, 1кг 20 грн

В зручному пластиковому горщику.

Супутні товари

- Табачний пил, 0,5кг 10 грн
- Мідний купорос, 0,1 кг 9 грн
- Борна кислота, 0,1кг 7 грн
- Суміш Бордо, 0,3кг 10 грн
- Мох сфагнум, 0,5л 12 грн
- Вермікуліт, 0,5л 6 грн
- Субстрат "Орхідеї", 0,8л 9 грн
- Горщик"Орхідея" 1,5л 12 грн
- Сітка шпалерна 1,6х10м, 25 грн
- Садовий бинт 20х1000см 20 грн
- Садова замазка на основі бджолиного воску, 100г 55 грн

Сидеративні культури

- Гірчиця жовта, 0,5кг 22грн
- Горлиця, 0,5 кг 22грн
- Люпин, 0,5 кг 25 грн
- Соя, 0,5кг 25 грн
- Рапс, 0,5 кг 32 грн
- Редька, 0,5кг 32 грн
- Конюшина, 0,1кг 25 грн

Агроволокно

чорне 1,6х10м щільність 60 г/м **79,00 грн**

біле 1,6х10м щільність 30 г/м **49,00 грн**

або

При замовлені від 30м діють спеціальні ціни за погоний метр:

Агроволокно біле 1,6м щільність **17 г/м** з УФ стабілізатором **3,00 грн/м**

Агроволокно біле 1,6м щільність **30 г/м** з УФ стабілізатором **4,70 грн/м**

Агроволокно чорне 1,6м щільність **60 г/м** з УФ стабілізатором **7,70 грн/м**

Геотекстиль 1,6х10м

Нетканий матеріал для ландшафтних та будівельних робіт. Для газонів, альпінаріїв, квітників, компостних ям. Поділ шарів грунту, захист землі від вимивання, пригнічення росту бур'янів.

щільність 90г/м **99,00 грн**

щільність 120г/м **129,00 грн**

Регулятори росту рослин

- Потейтін, для картоплі
- Івін, для овочевих культур
- Чаркор, для укорінення живців дерев, чагарників, квітів
- Емістим С, універсальне, для всіх видів рослин

3 ампули по 1 мл - **15,00 грн**

Кристалічні добрива "Чистий лист"

- для троянд, 250г
- універсальне, 250 г
- для витких, 250 г
- для фіалок, 250 г
- для хризантем, 250 г
- укорінювач, 250г
- для хвойних, 250г
- для саду та городу, 250 г

19,00 грн

Замов на 90 грн або більше - отримай ПОДАРУНОК!* та безкоштовну доставку

*Під подарунком розуміється покупка "Міні теплички та 12 торф таблеток" за **0,01 грн**

Умови виконання замовлення:

1. Мінімальна сума замовлення з безкоштовною доставкою товарів має складати **не менше 90грн.**
2. В разі замовлення на суму менше 90грн товари пересилаються за ваш рахунок.
3. При отриманні посилки на пошті чи курьерською службою Ви додатково сплачуєте тариф за переказ грошей (2-5% від вартості посилки).
4. Замовлення можна відправити:
   а. поштовим листом: **ДСГ маркет (Донцов Я.О), А/С 208, 02002 Київ**
   б. електронним листом - info@dim-sad-gorod.com
   в. в інтернет магазині - www.dim-sad-gorod.com
   г. за телефоном: **044 599-53-52, 095 572 02 80, 067 938 92 41, 063 130 03 16**
5. Детальні умови замовлення товару читайте на сайті **http://dim-sad-gorod.com/ua/uslovija_prodazhi**

IX Міжнародна агропромислова виставка

АГРОФОРУМ-2012

СІЛЬГОСПТЕХНІКА, ОБЛАДНАННЯ, ЗАПЧАСТИНИ, АГРАРНА ЛОГІСТИКА, ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ТВАРИННИЦТВА ТА ПТАХІВНИЦТВА, ВЕТЕРИНАРІЯ, КОРМОВИРОБНИЦТВО, ЗАСОБИ ЗАХИСТУ РОСЛИН, ДОБРИВА, ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО

Організатор:
Міжнародний виставковий центр

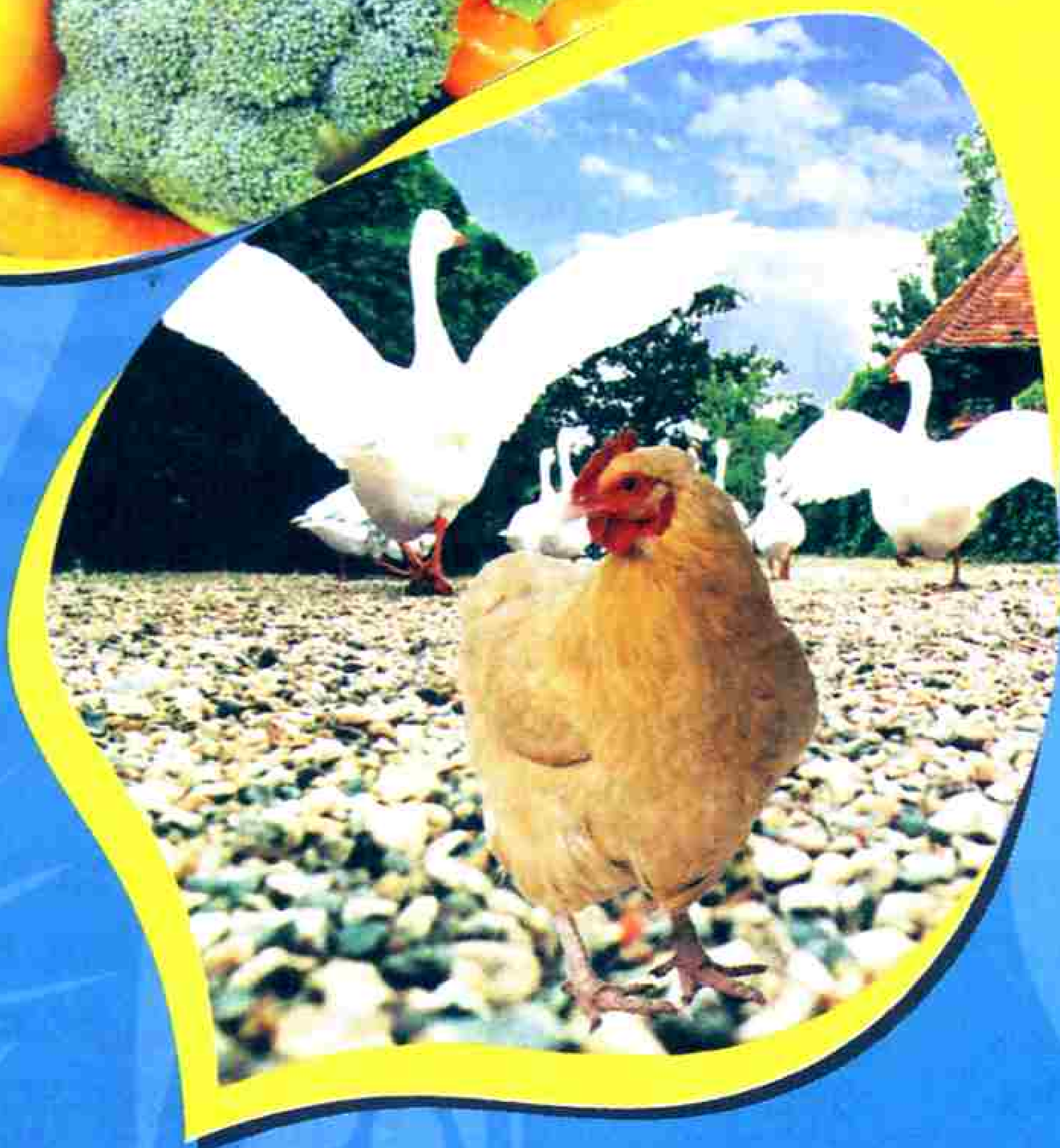
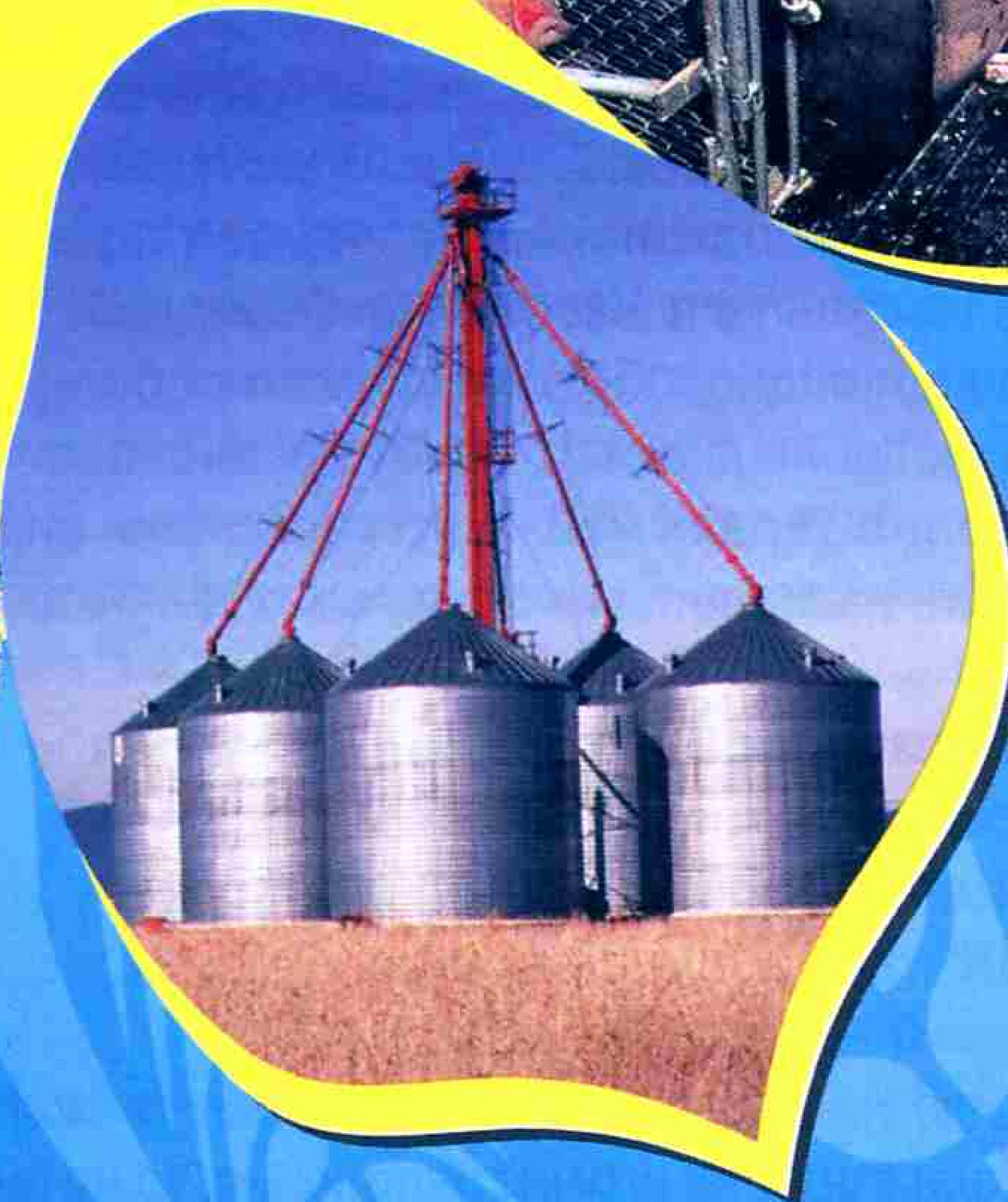
Виставка проводиться за підтримки Міністерства аграрної політики та продовольства України

6-9 листопада

Міжнародний виставковий центр
02660, Київ, Броварський пр-т, 15
Ⓜ "Лівобережна"

☎ +38 044 201-11-68, 206-87-82
e-mail: elenar@iec-expo.com.ua
www.iec-expo.com.ua

Генеральний медіа-партнер: АГРАРНИЙ ТИЖДЕНЬ.

Спеціальний медіа-партнер: ПРОПОЗИЦІЯ

Генеральний інтернет-партнер: АГРОВЕКТОР

Технічний партнер: RentMedia

ДІМ·САД·ГОРОД

ISSN 1814–4357

№10 (286) 2012 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.

Видається з січня 1989 р.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3690 від 30.01.2010 р.

Мої улюблені ГАРБУЗИ

Рід гарбузи (Cucurbita) має 20 видів, які ростуть виключно в Америці. Представники цього роду – багаторічні або однорічні трав'янисті рослини з округлим або гранчастим стеблом, частіше повзучим. Наприклад, у вологих лісах Південної Флориди, на березі озера Окичобе, росте велика багаторічна ліана-гарбуз, окичобо. Гнучким стеблом, яке сягає 50 м у довжину, виповзає на високі дерева, розростається зверху їхніх крон і там при сонячному світлі цвіте жовтими квітками серед лапатого листя.

Великі квітки культурного гарбуза створюють глибоку чашу, яка майже не пропускає зовнішній холод. Комахи ці квітки часто використовують як схованки для відпочинку. Вилітаючи вранці, вони переносять пилок, що прилип до них, на інші рослини. Поширений у культурі вид – гарбуз звичайний (Cucurbita pepo).

Найстаріша знахідка залишків стебла, шкірки плодів і насіння цієї культури у Південній та Центральній Америці має вік близько 3000 років до н.е. В минулому гарбуз для населення Центральної Америки мав таку ж поживну цінність, як дині для населення Середньої Азії. Крім того, після відповідної обробки із нього робили посуд. З Америки після її відкриття, гарбуз розійшовся по всьому світу. Зараз в Україні майже всі городники вирощують його, навіть на маленьких земельних ділянках.

Класифікація гарбуза

В Україні вирощують три види:

1. великоплідний – Cucurbita Makita Duchi;

2. мускатний – Cucurbita moschutai;

3. твердокорий – Cucurbita pepo.

Вони між собою не перезапилюються, тому їх можна садити разом. Коли я зробив штучне запилення, то на перший рік були поганенькі плоди, а насіння недорозвинене, тобто, воно не давало сходів. Ці види легко розрізнити по насінню. *Твердокорий, або звичайний гарбуз*, має кремове насіння з чітким рубчиком по краях. У великоплідного насіння велике, без бокових рубчиків, біле, кремове або світло-коричневе. А в мускатного насіння дрібне і середнього розміру, брудно-біле з темним обідком.

Насіння твердокорого гарбуза має різке гранчасте і бороздчасте стебло, листя з 5 загостреними лопатями. Забарвлення їх темно-зелене, тканина груба, плодоніжки, листя і стебла вкриті жорсткими колючими шипами. Квітки оранжеві, з прямостоячими загостреними пелюстками, чашечка бочкоподібна, жовтувата, чашолистки шилоподібні, м'якоть плодів волокниста, груба.

У *великоплідного гарбуза* циліндричні опушені стебла, округлі бруньоподібні або слабовиямчасті листкові пластинки зеленого кольору. Квітки з яскраво-жовтими, відігнутими назовні пелюстками, чашечка бокалоподібна, зелена, чашолистки вузькі, ниткоподібні.

Мускатний гарбуз за морфологічними ознаками займає проміжне положення між твердокорим і великоплідним гарбузом. Стебла й черешки листків у рослин цього виду округло-гранчасті, а плодоніжки гранчасті, розширені біля плоду. Листкові пластинки п'ятилопатеві, з білими плямами. Листя темно-зелене, м'якіше, ніж у інших видів. Квітки блідо-оранжевого забарвлення, із загостреними пелюстками, чашечки темно-зелені, видовжені, широкі, нерідко переходять у листя. М'якуш оранжевого або темно-оранжевого кольору. М'якоть щільна, ніжна, із специфічним запахом.

Гарбуз має добре розвинуте коріння, тому це – ідеальна культура для використання всіх поживних речовин з компостної купи (система вирощування сільськогосподарських культур на вузьких грядах за технологією Міттлайдера).

Головний корінь у гарбуза стрижневий, проникає у ґрунт на глибину 2–3 м. Від нього відходить бокове коріння першого порядку, розміщується переважно у верхньому орному шарі і досягає у довжину 4–5 м. Від бокових коренів першого порядку відходить коріння другого порядку, що має довжину до 2,5 м, а від них – третього порядку, довжино 1,5 м. На всіх коренях є всисні корінці, вкриті кореневими волосками. Фізіологічна частина коріння розміщена переважно на бокових коренях другого й третього порядків, які розміщені в орному шарі ґрунту. Така розвинута коренева система дає змогу гарбузу досить добре добувати

воду й поживу із ґрунту, а поверхневе розміщення основної маси коріння – максимально використовувати невеликі опади.

Добрій вологозабезпеченості коріння сприяє також висока сисна сила коріння і листя гарбузових рослин. Формування кореневої системи гарбузових починається ще до виходу сім'ядоль на поверхню ґрунту. У фазі сім'ядоль, стрижневий корінь гарбуза досягає 22 см, а бокові – 2–3 см. У фазі першого листка (на другий день після сходів) бокове коріння досягає довжини 35 см. Максимальна коренева система формується до початку цвітіння рослини.

Тепер розповім про ті сорти, які я вирощую. Почну з кращого гарбуза, якому присвоєне звання "Національний стандарт України". Це сорт ***Славута***, виведений на Дніпропетровській овоче-баштанній дослідній станції, селекціонер – О.Т. Галка. Славута районований в Україні ще в 1987 році і з тих пір кращого гарбуза немає. Рослина короткоплетиста. Плоди округло-плескаті, сегментовані, із здавленістю біля плодоніжки та вершини плоду. Колір плоду темно-сірий, а при повному до-зріванні – рожевий.

Середня маса плоду 3,5–5,6 кг, але бувають і 16–18 кг. М'якуш товстий (5,0–8,0 см), щільний, дуже солодкий, червоно-оранжевий.

Вміст цукрів 10–14,6%, каротину 15–16 мг%. Смакова оцінка 4,8–5,0 балів.

Насіннєве гніздо маленьке. Насіння широкоовальне, середнього розміру (2–2,5 см), гладеньке, темно-кремове. Урожайність 250–300 ц/га. Сорт стійкий проти шкідників і хвороб. Транспортабельність висока, лежкість відмінна (до нового врожаю).

З-поміж групи великоплідних маю ще один цікавий сорт – ***Здоров'яга***. Цей гарбуз може мати масу більше 65 кг, але рекорд – 304 кг, діаметром 183 см. Такий гарбуз у США в 1988 році виростив фермер Роберт Тонкар. Кавбуз Здоров'яга – це гібрид гарбуза і кавуна, виведений в Інституті оздоровлення і відродження народів України колективом вчених під керівництвом доктора медичних наук А.І. Потопальського. Гібрид одержаний в результаті розробленого в Інституті способу зміни структури молекул, що носять спадкову інформацію ДНК і РНК. За цією технологією одержують нові форми рослин з особливо цінними господарськими ознаками. Ці рослини стійкі до захворювань і температурних коливань, дають досить добрий врожай на ґрунтах, бідних на азот, а також на засолених.

Кавбуз називають дивом природи, бо він успадкував ознаки двох "батьків": гарбуза і кавуна. Зовні він не схожий на кавун. Плід масою від 10 до 65 і більше кілограмів, із зелено-оранжевим відтінком кольору. А от м'якуш оранжевого кольору, м'який, товщиною 4–7 см. Містить цукрів до 15 %. За хімічним складом мало нагадує гарбуз, зате він багато взяв від кавуна. А які його лікувальні властивості! При серцево-судинних захворюваннях, порушеннях обміну речовин, особливо при ожирінні, захворюваннях печінки, нирок вкрай необхідна камбузова дієта. Людям похилого віку особливо треба звернути увагу на цю рослину, бо при її вживанні покращується моторна функція кишківника, що важливо при закрепах. Бажано включати кавбуз у раціон і при атеросклерозі, бо пектин сприяє виведенню з організму холестерину. Для харчування в Інституті розробили спосіб приготування 60 страв з кавбуза.

З групи мускатних маю чотири сорти: ***Мускатний, Довгий, Золотинка і Новинка***.

Перші три – столові сорти з ніжним м'якушем, мають видовжену форму. Плід переважно з потовщенням біля вершини плоду, де міститься насіннєва камера. Середня маса плоду 3,0–5,5 кг. Сорти столового призначення.

У мене найкращий мускатний гарбуз – це сорт ***Новинка***, який вивів селекціонер І.І. Колесник на Дніпропетровській овоче-баштанній дослідній станції. Рослина довгоплетиста. Плід має перетяжку, насіннєва камера – біля вершини плоду. Маса плоду може досягати 30 кг. Плід коричнево-оранжевий, кора м'яка. Товщина м'якуша в розширеній частині 2–3 см, до плодоніжки – суцільна. М'якуш солодкий, містить 8–10 % цукру і 5–15 мг% каротину. Транспортабельність добра, а лежкість відмінна. Насіння світло-сіре, з облямівкою. Маса 1000 насінин – 145–170 г. Один з кращих сортів для приготування соків, джему та пюре.

Визначення видів гарбуза.

Різновидність	Кора зрілих плодів	Форма плоду	Колір плоду	Характер плодоніжки
великоплідна	не дерев'яниста	округла	зелений, білий, рожевий	циліндрична
мускатна	не дерев'яниста	округла і циліндрична	коричнево-жовта, тьмяна, з світлими дрібними плямами	гранчаста, розширена в основі
твердошкіра	дерев'яниста	округла	яскраво-жовта з малюнком	різкогранчаста, призматична

З-поміж твердокорих цікавий сорт – ***Голонасінний***. Середньостиглий сорт з різко гранчастим стеблом і плодоніжкою. Дуже врожайний. За'язує більше плодів, ніж інші сорти цього виду. Листя має п'ять загострених лопатей. Плодоніжка, листя й стебло вкриті товстими колючими шипиками. Насіння голе, навколо сім'ядолей має тонку прозору плівку. Сорт легко перезапилюється з іншими рослинами цього виду, і тоді він втрачається. З іншими видами гарбузових не перезапилюється. А м'якуш середньої якості, кашу тільки з цукром варити можна.

У 2007 році цей гарбуз вирощували на вузьких грядах за технологією Міттлайдера. Не було жодного гарбуза масою менше 10 кг. А м'якуш такий щільний, дубовий, що хоч сокирою рубай, і все насіння, як налите, вирівняне – смакота! Жодної плюсклої насінини не бачив.

На півдні України багато фермерів вирощують гарбузи, щоб отримати насіння. Це насіння скуповують і відправляють до Німеччини, а звідти нам привозять гарбузову олію. Тут важливо мати сорт гарбуза, у якого в насінні багато олії. В Україні таких сортів лише два. Один з них виведений на Дніпропетровській овоче-баштанній дослідній станції, його назва – Лель. Інший – в Інституті відродження народів України, це – Кавбудек. У м'якушу особливого смаку не знайдете, а ось насіння містить 45–55% жирів. Та й лікувальні властивості його високі.

Для тих, у кого багато землі, вирощувати гарбузи не проблема. А що робити тому, у кого – лише 4–5 соток? Не на кожній дачі побачиш хоча б один гарбуз. А от у мене вони ростуть і добре плодоносять. Щороку збираю 40–50 плодів, ними заставлена вся квартира. Ми щодня споживаємо гарбузи аж до квітня, стали в пригоді відомі нам 60 рецептів страв, от вони і не набридають.

То ж як я вирощую гарбузи на невеликій площі? Для цього біля паркану у мене розбита вузька грядка довжиною трохи більше 10 м. Крім того, використовую вільні місця між виноградом або клематисами, тобто, ті, де є шпалера. А на вузькій грядці стоїть шпалера з труб висотою 2 м, а зверху приварений прутик. Дріт для цього не підходить, бо під тиском плодів дуже прогинається. Гарбузи висіваю на вузькій грядці біля бортика через 1 м: спочатку один вид гарбузів, за ним другий і третій. Кожного виду по одному сорту, щоб не було перезапилення.

З'являються сходи і гарбузи ростуть. Основне стебло підв'язую вгору, а перші два паростки першого порядку, що ростуть в різні боки, укорінюю. Отож, кожна рослина має три стебла. На цих стеблах з пазухи кожного листка виростає квіткова брунька і пагони наступного порядку. Якщо на пагоні другого порядку утворюються жіночі квітки, його обрізуємо після другого листка, а якщо чоловічі – то відрізуємо повністю. Коли стебла виростуть до верхнього прутика, їх обрізуємо. На кожному стеблі залишаємо по три плоди, всього ж на рослині буде дев'ять плодів.

Боротьба з хворобами. Колись спостерігав таку картину. Вирощував сорт Голонасінний. Перші два плоди зав'язалися нормально. А далі нормальні (на вигляд) жіночі квітки запліднюються, і тільки-но утвориться невеликий плодик, він чорніє й гине. Жодне обприскування не допомагало. Після того, як у мене з'явилася піраміда і я почав тримати у ній насіння, про хвороби забув.

В.В. Беспалов,
м. Миколаїв

Вирощуємо

На всіх континентах кукурудзу недарма називають королевою за її врожайність та унікальні смакові якості. На наших полях та городах гостя з Америки хазяйнує вже більше як 2000 років.

До Реєстру рослин України занесено понад 240 сортів і гібридів зернової кукурудзи, 4 сорти попкорну та 10 сортів цукрової кукурудзи. Всі вони призначені для вирощування у промислових масштабах. На дачних ділянках ми вирощуємо сорти кукурудзи американської селекції, які містять удвічі більше цукрів (10–12%) порівняно з українськими сортами (6%).

У зерні кукурудзи міститься до 72% вуглеводів, 15% білка, до 10% жиру, багато вітамінів: С, B_1, B_2, B_6, РР, а також мінеральні солі – фосфор, кальцій, залізо. У білку цукрової кукурудзи є незамінні амінокислоти (триптофан, лізин), кукурудзяна олія містить підвищену кількість золота, срібла. Споживання кукурудзи сприяє очищенню жовчних протоків, лікує запалення. Кукурудзу необхідно вживати протягом усього року: свіжу, законсервовану, в салатах, у вигляді попкорну, смажити на кукурудзяній олії: це і поживно, і смачно, й корисно для здоров'я.

Кукурудза – однорічна перехреснозапильна рослина, тому кожний сорт необхідно вирощувати окремо. Ми її використовуємо як кулісну культуру для перцю, томатів, огірків. Найперший строк сівби – в середині квітня під захистом з пластикових пляшок (саме з цих рослин збиратимемо насіння). Потім через два тижні сіємо у відкритий ґрунт, до кінця червня.

Фаза молочної стиглості у кукурудзи дуже коротка: 4–8 днів. Перестиглі зерна темніші, при розчавлюванні не дають сік. У стадії початку воскової стиглості вони набувають консистенції м'якого сиру, шкірочка у них груба. На насіння цукрову кукурудзу збирають тоді, коли зерно досягне воскової стиглості. Достиглі качани не можна довго залишати на рослинах, тому що у вологу погоду насіння кукурудзи нерідко пліснявіє і навіть починає проростати, а, потрапивши під приморозки, втрачає схожість.

Улюблені сорти

А тепер розповімо про улюблені нами сорти кукурудзи.

Міраж – ультрараннній сорт цукрової кукурудзи. Період від появи сходів до достигання 60–65 днів. Качан слабо конічний, довжиною 15–17 см. Це найбільш ранній комерційний сорт. Вміст цукру – до 10%. Рослина невисока, до 1,7 м. Сорт призначений для споживання у свіжому вигляді і для консервування.

Монд – середньостиглий сорт цукрової кукурудзи. Період від появи сходів до достигання 80–90

смачну кукурудзу

днів. Качан великий, завдовжки до 35 см, вміст цукру – до 12%. Рослина могутня, висотою до 2,5 – 3 м. Сорт призначений для споживання у свіжому вигляді і для консервування. Урожайність з однієї сотки – до 110 кг.

Срібна королева – середньостиглий сорт цукрової кукурудзи. Період від сходів до достигання в молочній стиглості 75–80 днів. Це справжня екзотика з-поміж цукрових сортів. Абсолютно білі зерна мають форму акулячого зуба, вони дуже великі, качан – завдовжки до 35 см. У консервованому вигляді зерно зберігає прозорий білий колір. У ньому накопичується багато срібла, за що й назвали цей сорт срібною королевою. Урожайність з однієї сотки до 120–130 кг.

Снігова королева – середньостиглий сорт зернової кукурудзи. Період від сходів до достигання 100 днів. Абсолютно білі зерна і великі, довгі качани дають підставу назвати цей сорт справжньою королевою. У молочній стиглості варені качани дуже смачні. Рослина настільки висока і могутня, що навіть важко виміряти її висоту. На ній зав'язуються 4–5 качанів. Зерно використовують для приготування борошна, схожого на пшеничне. Суперсорт щодо врожайності: до 130 кг з однієї сотки.

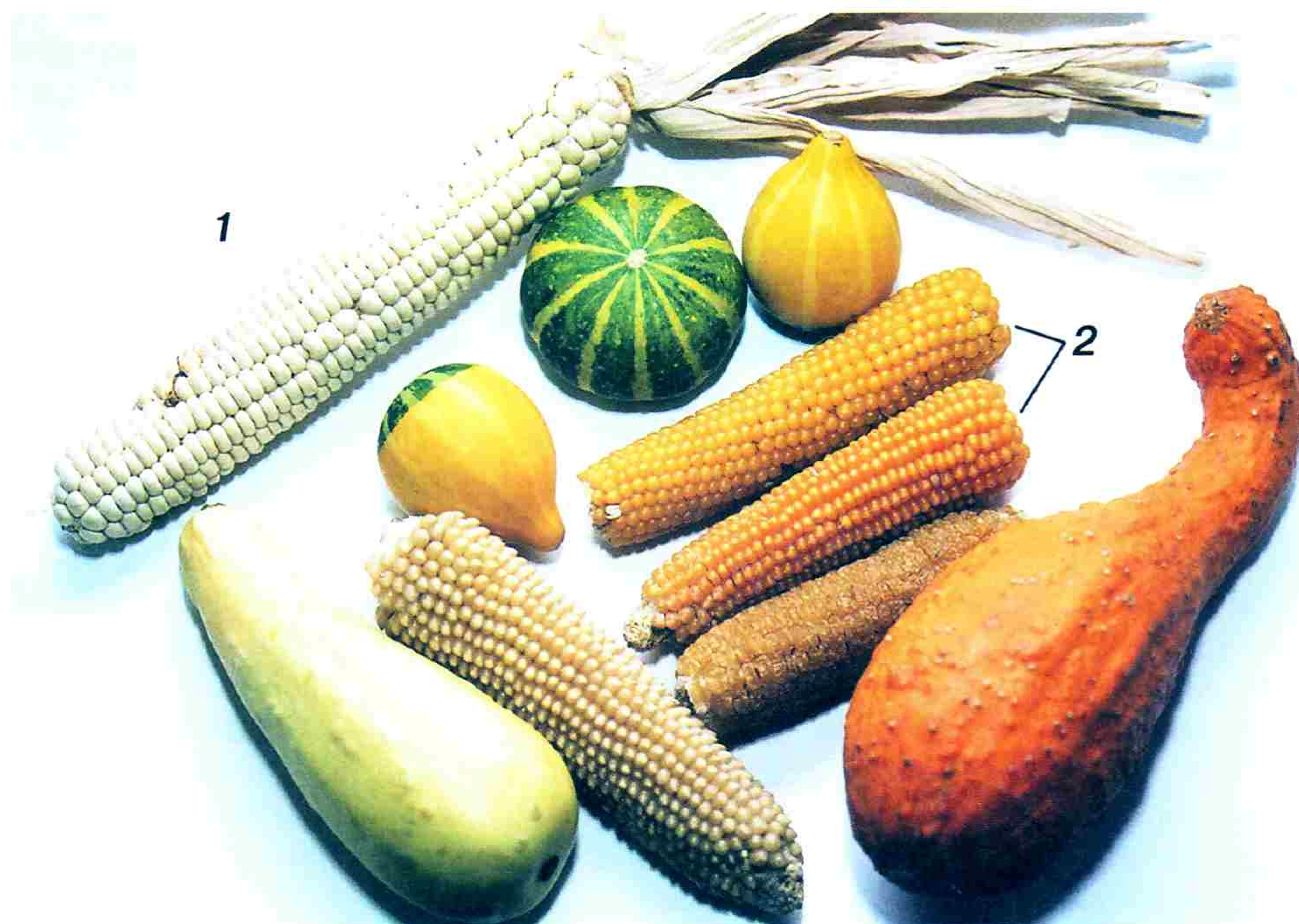

В руках у автора – ультрарання цукрова кукурудза Міраж.

Ковбой – середньостиглий сорт попкорну. Період від появи сходів до достигання 100–110 днів. Качани завдовжки до 22 см, зерна жовті, округлі, коефіцієнт розтріскування до 98%. Рослини невисокі, до 2 м, нічим не хворіють. Качанам шкодять осінні дощі, тому потрібно вчасно збирати їх. Урожайність 70–90 кг з сотки.

Наведемо рецепт консервування цукрової кукурудзи. Качани відварюють у несолоній воді до готовності. Відокремлені від стрижня кукурудзяні зерна розкладають у півлітрові банки по "марусин поясок", заливають киплячим маринадом такого складу: на літр води по столовій ложці цукру і солі. Накривають банки залізними кришками і стерилізують 15 хвилин від початку кипіння. Банки ставлять у сольовий розчин (10 ложок на 3 л води). Температура стерилізації 105–110°С.

За такою самою технологією консервують і зелений горошок.

Овочеве "асорті": 1 – Снігова королева, 2 – Ковбой.

Т.М. Васильєва,
голова клубу
садівників "Черешня",
м. Хмельницький

Кервель проситься на грядки

Батьківщиною кервелю вважається Середземномор'я, у дикому виді ця рослина трапляється у європейській частині колишнього СРСР та південних країнах Європи, на Кавказі.

Кервель має густу розетку ніжних яскраво-зелених ажурних листків, що нагадують петрушку або крес-салат. Листки соковиті, з тонким ганусовим ароматом, запах зумовлений вмістом анетолу. Рослина скоростигла, придатна для вирощування з метою одержання зелені з весни до пізньої осені. Для цього застосовують висів у кілька строків. Зелень кервелю використовують для приготування соусів, супів, у свіжому вигляді додають до салатів і м'ясних страв. Цілими листками кервелю можна прикрашати смажені, варені й заливні страви, бутерброди. Він добре поєднується із сиром, ковбасою, шинкою, рибою. За теплової обробки кервель втрачає аромат, тому краще використовувати сировину у свіжому вигляді.

Кервель не тільки ароматизує їжу, а й збагачує її вітамінами. У листках міститься 60 мг% аскорбінової кислоти, 3–7 мг% каротину, є рутин і багатий кервель на мікроелементи. Рослину використовують у медицині як тонізуючий та поліпшуючий роботу органів травлення засіб, при захворюваннях дихальних шляхів, жовтяниці, як сечогінне.

Ботанічна характеристика. Кервель (Anthriscus cerefolium L.) – однорічна рослина родини Селерових (Apiaceae). Висота рослини 30–75 см. Стебло закінчується дрібними білими квітками, зібраними в складну парасольку. Плід – двонасінник, що розпадається при достиганні на дві насінини.

У культурі поширені дві форми кервелю: з розсіченими гладкими листками й кучерявенькими. Рослина перехреснозапильна, тому при насінництві декількох сортів або різних форм необхідно дотримувати просторової ізоляції.

Рослина скоростигла, на зелень її зрізують через 30–50 днів після масових сходів – до початку стеблування; насіння збирають через 110–130 днів після сівби. Насіння дрібне, чорне, з фіолетовим відливом, вузьке, довге, із внутрішнього боку глибокі борозенки, за формою вони нагадують голки ялини. Маса 1000 насінин становить 1, 75–3,0 г. Вони зберігають схожість 3–4 роки.

Кервель – рослина холодостійка, за осіннього строку сівби може перезимовувати й давати ранню "безтепличну" зелень. Добре розмножується самосівом, завдяки цьому можна забезпечити безперервне надходження зелені. Для швидкого одержання сходів після достигання й опадання насіння кервелю ґрунт не перекопують, а поверхнево розпушують, злегка присипають торфом, поливають. Рослина досить тіньовитривала.

Особливості агротехніки вирощування. Для вирощування кервелю придатні різні ґрунти, але кращими вважаються пухкі, багаті на перегній, достатньо зволожені. Тоді зелень буде ніжнішою і соковитішою. Насіння, як і в інших рослин з родини Селерових, в силу біологічних особливостей проростає і росте у перший період життя повільно. Сходи з'являються через два–три тижні після сівби. Я б прирівняв кервель щодо цього показника до коріандру: вони трохи випереджають кріп, аніс, селеру. У зв'язку з цим ділянки, які відводять під кервель, мають бути чистими від бур'янів, особливо кореневищних та коренепаросткових. Кращі попередники – озимі культури, посіяні по чистих або зайнятих, належно удобрених парах, зернобобові культури. Саме ці попередники дають змогу вживати заходи щодо боротьби з бур'янами в системі основного обробітку ґрунту.

Після збирання попередника проводять лущення дисковими боронами на глибину 4–6 см. Якщо посіви засмічені коренепаростковими бур'янами, лущення проводять лемішними знаряддями на глибину 10–12 см. Через два тижні, після появи масових сходів бур'янів, орють на глибину 25–27 см. В разі необхідності проводять культивацію з метою знищення сходів, бур'янистих рослин, що з'явилися. При використанні як попередника овочевих рослин, варто уникати представників тієї самої родини.

Рано навесні поле боронують у два сліди з метою збереження вологи. Перед сівбою здійснюють культи-

вацію й передпосівний обробіток ґрунту комплексними агрегатами. Висівають у ранні строки рядковим способом із шириною міжрядь 45 см (товарні посіви) і 70 см – насіннєві, або двострічковим способом за схемою 50+20 см. Норма висіву насіння – 10 кг/га. Щоб мати змогу провести досходовий міжрядний обробіток, можна як маячну культуру підмішувати насіння салату. Надалі роблять 3–4 міжрядні обробітки – до змикання рослин, ручні прополювання, в разі потреби поливи. Після появи сходів рослини проріджують одночасно з ручним прополюванням і залишають через 5 см на товарних ділянках і через 10 см – на насіннєвих.

Молоді рослини можуть ушкоджувати попелиці: на насіннєвих ділянках проводиться обробка інсектицидами, дозволеними для використання в Україні, а на товарних посівах застосування отрутохімікатів заборонене.

Товарну продукцію збирають до початку стеблування, перші збирання припадають на початок червня. На присадибних ділянках можна кервель висівати як ущільнювач інших овочевих культур, у якості бордюрної рослини в квітниках: ця рослина дуже декоративна. Зберігають зелень 2–4 дні у воді або в холодильнику за температури 0–4°С.

На насінницьких ділянках проводять видові, сортові й фітопатологічні прочищення. Видаляють нетипові для даної популяції рослини, що відрізняються від основного типу морфологічними та біологічними ознаками – будовою куща, формою листкової пластинки, забарвленням квіток, часом цвітіння й достигання насіння, а також слабкі, недорозвинуті, хворі, виродливі рослини. В останні роки насіннєвий ринок насичується новими

селекційними сортами кервелю, переважно з Російської Федерації, тому необхідно під час прочищень строго дотримуватися їхніх сортових ознак.

Насіння кервелю достигає у серпні, нерівномірно, воно швидко обсипається. До збирання приступають при побурінні насіння у нижніх парасольках. Попередньо доцільно видалити рослини бур'янів, які мають важко відокремлюване від основної культури насіння. Насіннєві рослини зрізують або висмикують із ґрунту, просушують під навісом або в добре провітрюваному приміщенні. Після дозарювання й обмолоту насіння очищають від домішок, насіння бур'янистих рослин, досушують і доводять до необхідних кондицій.

О. Позняк,
ДС "Маяк" ІОБ НААН України.
Фото автора.

Кропива під агроволокном

Ця рослина належить до найдавніших, вона не раз рятувала людей від голоду. З часом її вважали напівзабутою, проте нині знову зростає інтерес до кропиви та спосіб її окультурення, особливо за кордоном.

Цінність

Здавалося б, про кропиву все всім відомо, але про дещо суттєве слід розповісти, особливо про останні новини.

1) Харчова. У молодому листі кропиви аскорбінової кислоти вдвічі більше, ніж у ягодах чорної смородини. Вміст каротину (провітаміну А) вищий, ніж у ягодах обліпихи та моркви. Вона містить також вітаміни С, B_1, К, але й це не головне. На відміну від інших рослин, що містять кальцій, у кропиві він міститься не у вигляді солі щавлевої кислоти (яка відкладається в нирках), а карбонату кальцію (або крейди). Високий вміст калію поряд з кальцієм сприяє нормалізації діяльності серцево-судинної системи. 100 г свіжої кропиви забезпечують людину практично всім добовим набором необхідних речовин. У деяких джерелах навіть пишуть про випадки, коли виліковувалися від раку, додаючи кропиву у страви.

За вмістом білка кропива не поступається бобовим. Тому ще з 19 століття її застосовують не лише у свіжому, а й у квашеному вигляді, використовують як начинку. З травневої кропиви отримують вітамінний квас. Зберіть молоді пагони висотою не більше 15–20 см (вище – грубіші), промийте в проточній воді, заповніть ними трилітрову банку наполовину. Залийте в неї кип'ячену, але теплу воду і додайте 2 ст. ложки цукру, дріжджі, житній хліб. А, можливо, хтось із читачів знає й інші рецепти. Ось бабусині рецептии приготування чаю з кропиви: 2–3 столові ложки на два літра окропу (це – денна доза).

Є відомості, що кури, поклювавши насіння кропиви, збільшують несучість. Та можна використовувати не лише насіння: годування птиці верхівками кропиви в суміші із зерном дає змогу отримувати яйця ледь не всю зиму. Її корисно додавати в корм свиней, особливо супоросних маток. Молода кропива підвищує надої та жирність молока у корів (її додають до сіна).

2) Лікувальна. Про це вже давно відомо, але не згадати не можна.

Свіжі листки. Зовнішньо – для лікування ревматизму: ними жалять болючі місця або роблять ванни, ними лікують паралізованих, хвороби шкіри.

Відвар використовують проти облисіння, для стимулювання росту волосся, в косметології.

Коріння – при зубному болі, астмі, шлункових хворобах, для спринцювання.

Як косметичну рослину використовують **рідкий екстракт і настоянки**.

Розтерте насіння – при ядусі та сечо- і жовчнокам'яній хворобах.

Зрозуміло, що нині фармакологія пропонує більш ефективні й швидкодіючі ліки, а рецепти народної медицини, відомі з давнини, коли не було аптек і лікарів. Тому про це – досить стисло. Але ж недаремно в шампуні вводять екстракт кропиви, фармакологи замовляють її дедалі більші обсяги, а за кордоном намагаються окультурити.

3) Технічна. З кропиви одержують волокно, придатне для виготовлення тканин, мішковини, шпагату, риболовних сіток тощо. Костриця придатна для виробництва паперу. Скажімо, на Сахаліні пізньої осені збирають сухі стебла кропиви і, поклавши на похилу колоду, відокремлюють ножем волокно та деревину (кострицю). Це роблять у рукавицях, аби не обпекти руки. Волокно промивають у воді й розвішують сушити. Для відбілювання розстеляють взимку на снігу або вологе волокно розтягують на рамі і відбілюють на сонці. З волокна сукають дуже міцні нитки, їх застосовують для шиття одягу. Рибалки колись плели з кропив'яного волокна сітки, міцні, легкі, вони довго не гниють у воді. Взагалі, тканина з кропиви дуже зносостійка, приємна на дотик. Єлизавета-1 полюбляла постільну білизну саме з кропиви. Та найбільш популярною вона стала під час першої світової війни. Тоді США й Англія припинили постачання бавовни до Німеччини. Німцям довелося шукати їй заміну, щоб шити рюкзаки, мішки, ремені, парашути.

Листки кропиви використовують для промислового виділення хлорофілу, якого в них 2–5 %. З них добувають чудову зелену фарбу, а з коренів – жовту. Хлорофіл з кропиви використовується для фарбування харчових продуктів, мила, тканин. Листя, покладене в молоко, оберігає його на деякий час від скисання. Та-

кож краще зберігаються за відсутності холодильника свіжі м'ясо й риба, обкладені кропивою. Рибалки з давніх часів зберігали рибу влітку свіжою протягом однієї–двох діб, обклавши її пагонами кропиви. Навіть у найспекотніший час риба в кропиві не втрачала своєї свіжості. Це стосується і хліба, зелені.

А тепер поговоримо про те, як виростити кропиву.

Біологічні особливості

Сходить вона у квітні – травні, щойно зійде сніг. Цвіте вже з першого року життя, у червні – вересні. Плодоносить з липня до пізньої осені. Сходи з насіння та пагони з кореневищних бруньок з'являються у квітні – травні. Ця рослина тіньовитривала, тому добре вдається під кроною дерев, так само, як і на відкритих сонячних місцях, невибаглива до живлення й ґрунтів. Зимо- та холодостійка, добре витримує посуху й спеку. Але полюбляє підвищену вологість, часто утворює суцільні зарості.

Увага!

***1)** Недостигле насіння не сходить.*

***2)** Глибина загортання – не більше 1,5–2 см.*

***3)** При вагітності, особливо в останні місяця, кропива протипоказана.*

Пекучість кропиви зумовлена мурашиною кислотою, яка впорскується під шкіру, пляшкоподібними клітинами-волосками. Їхній кінчик при дотику до тіла обламується, гострі краї встромлюються у шкіру, і з клітини-пляшечки виливається пекуча кислота. В Індії існують види кропиви, опік яких небезпечний, як укус гадюки. У нас, на щастя, таких видів немає. Можна зустріти лише порівняно невелику (від 15 до 60 см) однорічну кропиву пекучу з гостропальчастим листям. Вона з'являється тільки в липні і зростає до пізньої осені. Багато в чому схожа на дводомну, але не містить вітаміну К і не має кровоспинної дії. Дводомну відрізняє від пекучої більш високе стебло (заввишки 50–150 см), довгі (до 17 см) листки яйцеподібної форми, загострені на верхівці. А є ще й інші назви рослин, що не мають до кропиви відношення: Собача кропива серцева – пустирник серцевий; глуха кропива – це яснотка біла. Є й інші назви, отож не сплутайте!

Проста агротехніка

Оскільки у перший період кропива росте повільно, накривання плівкою чи агроволокном досить важливе. До того ж це дозволить одержати свіжу зелень раніше, ніж у природних умовах. Розмноження насінням фактично не практикують: значно швидше й більше зелені буде, якщо розмножити вегетативно. Для цього восени, наприкінці вересня – у жовтні розкопайте плантацію до коріння, розріжте корінці на відрізки 8–10 см та висаджуйте на глибину 8–10 см з міжряддями 50 см, а між кореневими відрізками 25–30 см. Цю роботу обов'язково виконуйте в захисних рукавицях. Це, мабуть, єдина складність у вирощуванні.

Вже навесні надійде свіжа зелень (у квітні – на початку травня). Якщо накинути плівку або агроволокно – то й раніше. Проте особливо в нагоді стане агроволокно на другий–третій рік, коли врожай зелені буде значно більший та більш ранній. Увесь догляд полягає у видаленні бур'янів, розпушуванні міжрядь. Зауважимо, що кропиву можна розмножувати вегетативно й навесні. Навіть у затінку, під деревами.

Збирання сировини

Для цього знову ж таки потрібні рукавиці. Листки збирають навесні – на початку літа. Сушать їх не під прямими сонячними променями, а в затінку: на горищах чи під наметами з доброю вентиляцією, розстилаючи тонким шаром на папері, брезенті, тканині. Сушити на сонці не слід! Якісна сировина не втрачає забарвлення – листки залишаються зеленими, а вологи в них допускається не більше 14%. У сировині не має бути залишків стебел, суцвіть. Листки, які змінили колір, потрібно видалити. Термін зберігання – два роки. Після цього строку краще брати свіжу сировину.

Якщо ж використовувати сировину традиційно для перших страв, то тут не запізнюйтеся. Поки рослини не досягли у висоту 15–20 см, зелень найбільш цінна. Це березень–квітень. Потім кропива стає більш пекучою й не такою ніжною. Вона придатна хіба що для технічних та медичних потреб. Навіть зриваючи щойно пророслу зелень (близько 15–20 см), все одно відчуватимете пекучі доторкання. Не лякайтеся! Вони легко зникають за термічної обробки зелені.

Ю.В. Слєпцов

Редька:

У народі здавна говорили: "Редька здоровим людям – їжа, а хворим – ліки". І справді, чимало народних рецептів пов'язано з редькою. Застуда з ознобом? У хід іде редька. При бронхіті й туберкульозі легенів – редька. Камені в нирках або в жовчному міхурі – хворі знову ж таки хапаються за редьку, як за соломинку. Її свіжий сік втирають при ревматизмі, подагрі, невритах, радикуліті, невралгіях. Терту редьку прикладають до гнійних ран, виразок. Застосовують редьку при жовтяниці й цирозі печінки, як сечогінний засіб при значних набряках, запаленні сечового міхура, цукровому діабеті.

Тож, якщо немає серйозних протипоказань до вживання редьки, вона здатна допомогти від багатьох захворювань.

здоровим людям – їжа, а хворим – ліки

Лікуємося редькою

◈ ***Від каменів у жовчних протоках і нирках, для стабілізації кров'яного тиску, а також щоб запобігти розвитку атеросклерозу, водянки, хвороб печінки, виникненню пухлин***, натерти чорну редьку на великій тертушці й віджати крізь марлю. Отриманий сік з'єднати з медом (1:1). Схема прийому: у перший і другий день – по 1/4 склянки, у наступні два дні – по 1/3. Ще два дні – по 1/2 склянки, а потім два дні – по 3/4. І лише після цього – по повній склянці. По повній склянці слід пити суміш протягом двох тижнів. Потім відпочити стільки ж і почати лікування знову за такою самою схемою.

◈ ***За холециститу, жовчнокам'яної хвороби, для профілактики утворення каменів у нирках і жовчному міхурі*** редьку видовбати, але не до дна, залити медом і закласти "корком" із редьки. Настояти у теплому місці 4 години. Приймати по 1 столовій ложці соку 2–3 рази на день.

◈ ***Як жовчогінний засіб*** застосовують сік редьки, розведений водою 1:1. Приймати по 1 столовій ложці за 30 хвилин до їди.

◈ ***Для нормалізації рухової активності кишківника та регуляції випорожнення*** варто вживати по 100 г тертої сирої редьки тричі на день.

◈ ***Від ожиріння*** 10 кг редьки помити, але від шкірки не обчищати. Всі зіпсовані місця на шкірці вирізати. Пропустити редьку через соковижималку. Приймати по 1/3 склянки соку тричі на день через годину після їди. При цьому не вживати м'яса, жирних страв, крохмалистих продуктів, яєць, здоби.

◈ ***Для запобігання атеросклерозу*** радять пити сік із редьки по 0,5 склянки на день протягом місяця. Курс лікування – 1–2 рази на рік.

◈ ***Від ломоти та болю у суглобах*** у 2 склянках соку редьки розчинити 1 столову ложку солі, додати 0,5 склянки горілки й 3/4 склянки меду. Ретельно перемішати і втирати суміш у хворі місця, обв'язуючи їх після цього вовняною тканиною. Дуже ефективно проводити таке лікування після лазні або ванни перед сном, приймаючи при цьому по 50 мл суміші. Таку суміш можна застосовувати дуже довго, якщо зберігати її у щільно закритій ємкості в холодильнику.

◈ ***Для лікування радикулітів, захворювань суглобів і м'язів*** терту редьку у вигляді компресів слід прикладати до хворих місць, попередньо змастивши їх олією. Можна також натерти редьку на пластмасовій тертушці. До 1 склянки цієї кашки додати товчену головку часнику, ретельно перемішати й прикладати до попереку або інших хворих місць під час загострення хвороби.

Приготовану суміш намазати тонким шаром на лляну тканину і накрити її іншою тканиною. Накласти на хворе місце, покласти зверху кальку й утеплити. Тримати компрес, доки вистачить терпіння. При цьому створюється відчуття повільного й глибокого прогрівання. Інколи достатньо кількох сеансів, і радикуліт відступає.

◈ ***При коклюші, трахеїтах, бронхітах*** радять сік редьки змішати з медом порівну і пити по 1 столовій ложці 3–4 рази на день.

◈ ***Від бронхіту й кашлю у дітей*** нарізати редьку

дрібними кубиками, покласти в каструлю й засипати цукром. Запекти у духовці протягом двох годин, процідити, викинути шматочки редьки, злити рідину в пляшку і приймати по 2 чайні ложки тричі на день до їди та на ніч перед сном.

◈ ***Від кашлю*** можна також змішати сік редьки, моркви й молоко (1:1:2). Пити по 1 столовій ложці тричі на день.

◈ ***Як сечогінне та при легеневих захворюваннях*** використовують велику редьку, у якій роблять глибоку виїмку. Заповнюють її медом і настоюють 12 годин. П'ють по 0,5–1 склянці на день.

Застереження

Слід зазначити, що протипоказання до застосування редиски й редьки подібні, тільки у редьки вони виражені інтенсивніше. Ці овочі не вживають при виразці шлунка та дванадцятипалої кишки, гастриті з підвищеною кислотністю, запаленнях товстого й тонкого кишківника, важких серцевих хворобах (інфаркт міокарда, стенокардія, кардіосклероз, порок серця), хворобах печінки, нирок, не пов'язаних із відкладенням каменів, а також під час вагітності.

Редька може спричинити відрижку. Шкідлива вона також для зубів, тому після вживання страв з редьки слід обов'язково чистити зуби. Салат із редьки у великій кількості не рекомендується вживати хворим на туберкульоз та астму. Можливі також випадки алергійних реакцій на редьку.

Крім того, починати лікування редькою слід обережно, повільно, за певною схемою, щоб організм звик. Лікування має тривати довго, інколи навіть роками, лише тоді воно принесе користь.

Рецепти краси

◈ ***Компрес від ластовиння:*** 2 столові ложки перемеленого насіння або 150 г кашки коренеплоду залити 0,5 л горілки, настояти в теплому місці протягом тижня, процідити й застосовувати як компрес.

◈ ***Від ластовиння та пігментних плям*** можна також протирати обличчя соком редьки або накладати на нього кашку з м'якуша на 15 хвилин. Змивають її теплою, а потім прохолодною водою.

◈ ***За надто розширених пор на обличчі*** варто натерти редьку на тертушці, до 1 столової ложки отриманої маси додати стільки ж лимонного соку та 3 столові ложки кефіру. Нанести масу на обличчя на 10–15 хвилин. Змити прохолодною водою.

◈ ***Якщо шкіра лущиться***, змішати порівну кашку з тертої редьки, вершки та яєчний жовток. Ретельно розтерти суміш до отримання однорідної маси, яку слід накласти на обличчя і залишити на 15–20 хвилин. Зняти вологим тампоном із вати, після чого вмитися теплою водою.

Маски з редьки

◈ ***За змішаного типу шкіри*** косметологи радять дрібно натерту редьку змішати з маслиновою олією й додати кілька крапель лимонного соку. Нанести масу на обличчя. Через 15 хвилин змити спочатку теплою, потім прохолодною водою.

◈ ***За жирної шкіри*** змішати 1 столову ложку кашки редьки з 1 яєчним білком. Накласти суміш на обличчя на 15–20 хвилин. Потім зняти сухим ватним тампоном, після чого вмитися холодною водою.

◈ ***За сухої шкіри*** слід нанести на обличчя живильний крем, а зверху накласти тонко нарізані скибочки з обчищеної чорної редьки. Через 30 хвилин зняти скибочки й протерти обличчя ватним тампоном, попередньо змоченим у молоці.

До вашого столу

Салат із редьки та моркви

Для приготування потрібно: 1 редька середнього розміру, 40 г моркви, 1 столова ложка сметани.

Редьку натерти на дрібній тертушці та змішати з дрібно натертою морквою. Посолити за смаком. Перед подаванням до столу заправити сметаною або олією.

Салат із редьки та яблук

Для приготування потрібно: 1 редька, 2–3 яблука, 50 г вершків або сметани, сіль та цукор – за смаком.

Редьку і яблука обчистити й натерти на тертушці з великими вічками, додати сіль, цукор і трішки оцту. Заправити вершками або сметаною.

Редька з гусячим жиром

Для приготування потрібно: 1 редька, 50 г жиру, 1 столова ложка мелених сухарів, сіль – за смаком.

Редьку обчистити й натерти на тертушці з великими вічками. Гусячий (курячий) жир розтопити на сковороді й обсмажити на ньому мелені сухарі до золотавого кольору. Терту редьку посолити, викласти гіркою в салатник і залити жиром з обсмаженими сухарями.

На замітку: ніколи не їжте відразу страви, приготовані з сирою редькою. Їм треба дати трохи настоятися, щоб ефірні олії не спричинили загострення хвороб шлунково-кишкового тракту.

Щиро зичимо вам здоров'я!

О. Кисленко, Р. Овсієнко

Від редакції:

Шановні читачі! Нагадуємо, що ви можете надсилати до редакції статті з простими й доступними рецептами з народної медицини. Найцікавіші з них ми обов'язково надрукуємо у рубриці "Допоможи собі сам".

І малина врожай потроїть...

Не секрет, що малина далеко не завжди дає сталі й високі врожаї, тому чимало садівників розчаровуються у доцільності вирощування цієї культури і згодом просто викорчовують її насадження. Однак можна знайти і значно кращий вихід із такої складної, на перший погляд, ситуації. Особисто я для цього роблю так.

РОЗДІЛЬНЕ ВИРОЩУВАННЯ МАЛИНИ

Виходячи з того, що на кущах малини є пагони лише двох вікових категорій: поточного року й торішні, кілька років тому я вирішив розділити малинник на дві частини, які повинні були знаходитися на відстані не менше двох метрів одна від одної. З того часу на одній частині малинової "плантації" вирощую лише плодоносні пагони, а паростки пересаджую на іншу ділянку.

У такий спосіб я отримую дві грядки: на одній із них ростуть лише молоді пагони, а на іншій – плодоносні. Це дає змогу "спрямувати" всі сили кожного куща малини на виконання лише одного найголовнішого завдання – вирощування здорових повноцінних пагонів або ягід, що, звичайно ж, за будь-якого випадку позитивно позначиться на підвищенні врожайності малинника.

Слід зазначити, що відмовитися від звичного способу вирощування малини, який нині найчастіше застосовують садівники-аматори, мене спонукав той факт, що за таких умов пагони заміщення дуже пригнічуються плодоносними пагонами, коли ростуть разом. Вони не отримують належного розвитку, а відтак у майбутньому сільськогосподарському сезоні годі й чекати від них великого врожаю ягід.

У свою чергу плодоносні пагони, зазнаючи впливу від негативного сусідства з кореневими паростками, які відбирають у них значну частину поживних речовин та ще й зазвичай дуже затінюють їх, не в змозі сформувати повноцінний урожай високої якості і в тому обсязі, на який потенційно здатний кущ малини.

Щодо роздільного вирощування малини, то цей спосіб значно ефективніший: завдяки йому звільнені від активних молодих конкурентів плодоносні пагони поступово перетворюються на довгі сильні пагони, усипані великими ягодами. При цьому нижні бруньки, які здебільшого бувають затіненими й непродуктивними, за таких умов утворюють пагони завдовжки майже по метру і з великою кількістю ягід. У середній і верхній частині пагонів із бруньок виростають не по одній, як завжди, а по кілька плодоносних гілок, тобто пробуджуються всі бруньки, які, зазвичай, вважаються сплячими.

ПОЧАТКІВЦЯМ ВАРТО ЗНАТИ

Отже, садівникам-початківцям я порадив би застосувати такий спосіб. Якщо ви тільки-но плануєте посадити малину на своїй ділянці, то найкраще закласти під цю культуру дві грядки, на яких висадити саджанці з інтервалом в один рік.

Висаджують малину, застосовуючи гніздовий або рядковий спосіб, однак я вважаю, що за таких умов доцільніше буде скористатися останнім способом, завдяки якому рослини отримуватимуть кращі умови живлення та освітлення, що, безумовно, позитивно позначиться на їхньому подальшому рості й розвитку. Однак слід враховувати той факт, що за будь-яких обставин кількість рослин на одному погонному метрі не повинна перевищувати 10 штук.

ПІДВ'ЯЗУВАННЯ

Варто зазначити, що правильне підв'язування плодоносних рослин малини має надзвичайно виняткове значення. Крім двостороннього підв'язування, можна прикріплювати пагони до третього дроту, натягнутого вище, безпосередньо між кілків. Зазвичай, я роблю так, коли в ряду доводиться залишати не по 10, а по 12–13 пагонів. Нижні бруньки у тих "надлишкових" двох–трьох пагонів видаляю, щоб запобігти загущенню нижньої частини рядка, а також посилити розгалуження у верхній частині пагонів. Їхні верхівки можуть вільно повиснути за дротом

на 30–40 см і притінити ґрунт плодового ряду, що загалом сприятливо позначиться на рості й розвитку рослин, адже сонячні промені повинні дарувати світло й життя надземним частинам культурних рослин, а не проникати практично аж до ґрунту, стимулюючи ріст бур'янів.

Крім того, щоб позбутися їх взагалі, мені доводиться 2–3 рази за сезон перекопувати ґрунт, перевертаючи верхній шар, але я роблю це не глибоко – лише на 3 см. І, як результат, ґрунт у моєму малиннику завжди залишається пухким, помірно вологим і насиченим такою цінною для рослин вуглекислотою. До того ж, як свідчить практика, лише на пухкому грунті пробуджуються всі так звані "запасні" бруньки рослин.

НАСАМКІНЕЦЬ – КІЛЬКА ПОРАД

Сподіваюся, що суть роздільного вирощування малини зрозуміла читачам, тож насамкінець варто дати лише кілька важливих порад. Зокрема, необхідно враховувати, що за будь-якого способу розмноження саджанці малини повинні мати добре розвинену кореневу систему. Дуже важливо не підсушити її під час висаджування, тому дехто із садівників при транспортуванні вмочує коріння саджанців у земляну бовтанку й обмотує його вологою мішковиною.

Щоб кущі малини добре росли і розвивалися, велике значення має правильний вибір ділянки для садіння. Вона має бути обов'язково захищеною від вітру і добре освітлюваною сонцем. Бажано, щоб взимку ця ділянка рясно вкривалася снігом, бо без снігового укриття рослини замерзають. Слід також враховувати, що для малини небажані протяги, а в затінку вона часто уражується грибковими інфекціями.

Щодо ґрунтів, то для цієї культури прийнятні практично будь-які, але краще висаджувати її на легких суглинкових і супіщаних ґрунтах, збагачених гумусом і добре зволожених. На важких ґрунтах малина гірше росте, несприятливою для неї є близькість ґрунтових вод.

Зазвичай, цю культуру висаджують навесні й восени. Під малинник ретельно готують земельну ділянку, вносячи на 1 $м^2$ органічних добрив або компосту – 10–20 кг, суперфосфату – 35 г, калійної солі – 20 г.

Також ефективним добривом для малини вважається деревний попіл, який містить значну кількість корисних речовин, необхідних для живлення рослин, зокрема, калію – 8–13%, фосфору – 3–8%, кальцію – 30–50%. Зазвичай попіл зберігають під накриттям, аби калійні солі, які легко розчиняються у воді, не вимили дощі. Вносити попіл можна безпосередньо перед садінням або під час вирощування малини при обробітку ґрунту.

Грунт для майбутнього малинника необхідно перекопати на глибину 20–25 см. Якщо висаджуватимете різні сорти малини, то краще посадити їх на різних ділянках, аби згодом не переплутати сорти.

Ягідники обрізую восени

У жовтні час готувати садову ділянку до зими, однак деякі дачники, зокрема початківці, приділяючи значну увагу догляду за квітником або газоном, майже не звертають уваги на те, в якому стані входять у зиму ягідні кущі. А даремно...

У цей період садівники мають можливість, не поспішаючи, виконати чимало робіт у саду, які навесні за браком часу доведеться виконувати поспіхом. Саме так я роблю уже кілька років поспіль і завжди залишаюся цілком задоволений результатами.

Малина. Зазвичай, я насамперед звертаю увагу на малинник, де обов'язково видаляю пагони, що відплодоносили, а також молоду поросль, яка не встигла добре розвинутися й визріти. На кущі малини залишаю не більше 15 добре розвинених пагонів на погонному метрі стрічки.

Одночасно з виконанням цієї роботи починаю видаляти застарілі пагони смородини та агрусу, а також ті, що мало плодоносили.

Смородина та аґрус. У смородини видаляю гілки, старші 6–7 років, і молоді, на яких було виявлено вогнища ураження стебловою галицею і склянницею. На кущах агрусу вирізую гілки, старші 7–8 років, і пагони, уражені сферотекою.

Слід зазначити, що вік пагонів смородини та агрусу можна легко визначити по річних приростах і рубцях, починаючи з поточного (верхівкового) приросту. Старі гілки можна без особливих зусиль впізнати по їхній товщині й слабкому облистненню.

З молодих пагонів, які відросли у поточному році, залишаю на заміщення видалених не більше 4–5, решту вирізую восени або залишаю для заготівлі зимових (здерев'янілих) живців і висаджування їх у розсаднику з метою отримання нових саджанців.

Вирізую старі пагони і поросль біля самої землі, не залишаючи пеньків, під корою яких зимують ягідні молі малини, смородини та агрусу. До речі, старі гілки можна використовувати для захисту суниці від зимових вітрів. Однак напровесні, відразу після сніготанення, ці гілки слід обов'язково прибрати і спалити, аби уникнути поширення на ділянці заразних хвороб і шкідливих комах.

З приросту смородини поточного року для висаджування у розсадник нарізую живці завдовжки 25 см, які зв'язую в пучки і прикопую до весни або відразу висаджую на підготовлені грядки. За теплої осені такі живці, посаджені на початку жовтня, встигнуть добре вкорінитися, а відтак – успішно перезимують.

М.С. Рітченко,
м. Луганськ

15-річне дерево Тонкокорого слобожанського.

Більшість відомих сортів горіха грецького зростає у регіонах, де ця культура поширена уже багато століть (Середня Азія, Близький Схід, Балкани) або у зонах промислового вирощування горіха грецького (Китай, Франція, США, Італія).

В Україні виділено багато сортів та форм горіха грецького вченими УкрНДІ лісового господарства і агролісомеліорації (Харківська, Кіровоградська області), Центрального ботанічного саду (Лісостеп, Полісся), Придністровської дослідної станції садівництва (Буковина і прилеглі райони Придністров'я). А скільки чудових, ще не вивчених форм горіха грецького зростає у вашому регіоні?!

Нові сорти горіха грецького на Поліссі та Слобожанщині

Для зручності всі сорти горіха грецького поділені на групи: великоплідні (Juglans regia L. var. macrocarpa DC.), тонкошкаралупні (Juglans regia L. var. tenera DC.), мигдалевидні (Juglans regia L. var. Bartheriana DC.), гронові (Juglans regia L. var. racemosa DC.), твердошкаралупні (Juglans regia L. var. dura DC.), пізньоквітучі (Juglans regia L. var. serotina DC.), капові (Juglans regia L. var.caulioma mihi Sczepotiev).

У результаті наших та проведених іншими науковцями досліджень, встановлено, що найвитривалішими є кращі місцеві сорти та форми горіха грецького або завезені з близьких за природними і мікрокліматичними умовами місць. Тому тим, хто бажає створити високопродуктивне горіхове насадження, радимо шукати кращі материнські дерева у своєму регіоні. Чим більше різняться умови зростання материнських дерев і нового насадження, тим більший ризик зимових пошкоджень рослин, пошкоджень заморозками, грибковими хворобами тощо.

Нижче подаємо опис кращих сортів горіха грецького, виділених авторами на Поліссі та Слобожанщині. Вони зимостійкі, без пошкоджень витримали низькі температури досить холодних зим 1993–1994 та 2005–2006 років. У 2006 році, після 30-градусних морозів всі вони плодоносили, хоча урожай був нижче середнього.

Улюблений. Росте у м. Коростень на Житомирщині. У віці 34 років досягає 9,0 м висоти і 34 см у діаметрі на висоті 1,3 м. Крона куляста, діаметром 10 м. Скелетні гілки закладені на висоті 1,7 м. Зимостійкий. Урожайність 55–70 кг/дер. Ендокарпій масою 11,5 г, округлої форми, довжиною 3,7 см, шириною 3,0 см. Товщина шкаралупи 1,2 мм. Шов середньовиражений. Шкаралупа зморщена слабо. Внутрішні перетинки середньої товщини. Горіхи розчавлюються пальцями. Ядро виймається легко, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра 50,3 %.

Сіянці Улюбленого мають таку саму високу зимостійкість, як материнське дерево, та подібну господарську характеристику плодів. Використовуючи сіянці Улюбленого та його нащадків, на Полтавщині та Харківщині створили не один десяток гектарів промислових насаджень горіха грецького.

Тонкокорий слобожанський. Росте у смт Краснокутськ на Харківщині. У віці 19 років досягає висоти 8 м і 18 см у діаметрі на висоті 1,3 м. Крона куляста, діаметром 7,0 м. Перші скелетні гілки закладені на ви-

Улюблений.

Садовий.

соті 2,0 м. Зимостійкий. Урожайність 40–50 кг/дер. Ендокарпій масою 10 г, кулястої форми довжиною 3,3 см, шириною 3,2 см. Товщина шкаралупи 0,7 мм. Шов слабовиражений. Шкаралупа зморщена слабо. Внутрішні перетинки тонкі й слабкі, легко відокремлюються від ядра. Горіхи дуже легко розчавлюються пальцями. Ядро виймається легко, суцільно, смачне. Вихід ядра – 60,1%. Порівняно з іншими сортами плоди цього сорту горіха досить сильно пошкоджують птахи.

Садовий. Росте у смт Краснокутськ на Харківщині. У віці 39 років сягає 10,5 м висоти і 42 см у діаметрі стовбура на висоті 1,3 м. Крона куляста, діаметром 10,5 м. Зимостійкий. Урожайність 80–110 кг/дер. Ендокарпій масою 12 г, еліпсоподібної форми, довжиною 4,3 см, шириною 3,1 см. Товщина шкаралупи 1,0 мм. Шов середньовиражений. Шкаралупа зморщена слабо. Внутрішні перетинки легко відокремлюються від ядра. Горіхи розчавлюються пальцями. Ядро виймається легко, суцільно або половинками, смачне. Вихід ядра – 51,0%. Сіянці Садового мають таку саму високу зимостійкість, як материнське дерево, та подібну характеристику плодів.

Красноярський. Сіянець Улюбленого 3-го покоління. Росте у смт Краснокутськ на Харківщині. У віці 13 років досягає у висоту 6,5 м і 16 см у діаметрі стовбура на висоті 1,3м. Крона куляста, діаметром 6м. Зимостійкий. Швидкоплідний. Перші плоди були у віці 6 років. Урожайність постійно збільшується і досягла у віці 13 років 24 кг/дер. Ендокарпій масою 12–14 г, кулястої форми, довжиною 3,7–4,0 см, шириною 3,3 см. Товщина шкаралупи 1,1 мм. Шов середньовиражений. Шкаралупа зморщена слабо. Внутрішні перетинки легко відокремлюються від ядра, середньої товщини. Горіхи розчавлюються пальцями. Ядро виймається легко, суцільно, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра 50–52%. Сіянці Красноярського мають таку саму високу зимостійкість, як материнське дерево, та подібну господарську характеристику плодів.

У 2011 році отримано перші 9 плодів від високозимостійкого сіянця Красноярського, який має вік 6 років. Зростає у с.Основинці Краснокутського р-ну. Ендокарпій масою 16,5 г, округло-еліпсоподібної форми із загостреною верхівкою, довжиною 5 см, шириною 3,5 см. Товщина шкаралупи 1,0 мм. Шов виражений добре. Шкаралупа зморщена слабо. Внутрішні перетинки легко відокремлюються від ядра, середньої товщини. Горіхи розчавлюються пальцями. Ядро виймається легко, суцільно, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра 55,8%.

В однотиповому напівкарликовому насадженні горіха грецького виділено п'ять цінних ***напівкарликових швидкоплідних тонкокорих сортів горіха грецького (пк.1, пк.2, пк.3, пк.4, пк.5)***, господарськоцінні ознаки яких (вихід ядра, товщина шкаралупи, висота, швидкоплідність, зимостійкість, урожайність дерев) успадковуються за насіннєвого розмноження. Максимальна висота дерев у віці 25 років – від 4,5 до 5,5–6 м, ширина крони – 4–6 м, урожайність у 8-річному віці – 12–15 кг/дер., у 25-річному – 25–30 кг/дер. Спостерігається періодичність плодоношення, коли чергуються роки з високою і низькою урожайністю горіхів.

Тонкокорий слобожанський.

Зелені плоди одного із кращих сіяців Улюбленого.

У сіянців виділених сортів перші плоди з'являються у 3–4-річному віці. На урожайність дерев сильно впливають умови вирощування. При високому рівні агротехніки вирощування урожайність 25-річних дерев може збільшитися на 40–50% у порівнянні з наведеними вище показниками. Оптимальна схема садіння дерев 6–7 х 4–5 м (286–417 дерев/га). За такими схемами садіння дерев створено перші промислові насадження напівкарликових сортів горіха грецького.

ПК.1 (Зимостійкий) має ендокарпій масою 14,6 г, округло-еліпсоподібної форми із загостреною верхівкою, довжиною 4,7 см, шириною 3,4 см. Товщина шкаралупи 1,2 мм. Шов середньовиражений. Шкаралупа зморщена слабо, світла, гладенька. Внутрішні перетинки тонкі і не заважають цілісному відокремленню ядра. Горіхи розчавлюються легко. Ядро виймається дуже легко, суцільно, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра 51,4%.

ПК.2 (Дружний) має ендокарпій масою 12,4 г, округло-еліпсоподібної форми із загостреною верхівкою, довжиною 4,0 см, шириною 3,0 см. Товщина шкаралупи 1,1 мм. Шов слабовиражений. Шкаралупа слабозморщена, світла, гладенька. Внутрішні перетинки тонкі і не заважають цілісному відокремленню ядра. Горіхи розчавлюються легко. Ядро виймається дуже легко, суцільно, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра 56,4%.

ПК.3 (Скороплідний) має ендокарпій масою 12,6 г,

округло-еліпсоподібної форми, із загостреною верхівкою, довжиною 4,1 см, шириною 3,0 см. Товщина шкаралупи 1,1 мм. Шов середньовиражений. Шкаралупа зморщена слабо, світла, гладенька. Внутрішні перетинки тонкі і не заважають цілісному відокремленню ядра. Горіхи розчавлюються легко. Ядро виймається дуже легко, суцільно, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра – 56,2%.

ПК.4 (Урожайний) має ендокарпій масою 12,1 г, кулястої форми, довжиною 4,0 см, шириною 3,1 см. Товщина шкаралупи 1,0 мм. Шов слабовиражений. Шкаралупа зморщена слабо, світла, гладенька. Внутрішні перетинки тонкі і не заважають цілісному відокремленню ядра. Горіхи розчавлюються легко. Ядро виймається дуже легко,

Пошкоджені птахами плоди горіха грецького Тонкокорого слобожанського.

суцільно, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра – 55%. Дерева мають компактну крону і горіхи зав'язуються рясно. Їх можна висаджувати густіше, ніж інші напівкарликові сорти: 4–5 х 4 м (500–667 дерев/га).

ПК.5 (Десертний) має ендокарпій масою 10,3 г, кулястої форми, довжиною 3,7 см, шириною 3,2 см. Товщина шкаралупи 1,0 мм. Шов слабовиражений. Шкаралупа зморщена слабо, світла, гладенька. Внутрішні перетинки тонкі і не заважають цілісному відокремленню ядра. Горіхи розчавлюються легко. Ядро виймається дуже легко, суцільно, половинками або четвертинками, смачне. Вихід ядра 56,3%.

О.В. Яхимович,
кандидат сільськогосподарських наук, член Спілки журналістів України
Л.Б. Яхимович,
смт Краснокутськ, Харківська обл., (050)3001861

Сорти-запилювачі для кісточкових

Переважна більшість плодових порід і сортів перехреснозапильні і рясно родять, коли ростуть в саду не поодиноко, а по кілька сортів разом. Тому, саджаючи плодове дерево улюбленого сорту, варто потурбуватися про кращі запилювачі для нього.

Про запилювачів для окремих сортів яблуні, груші я вже розповідав на сторінках "ДСГ" (№№ 3, 10, 2010 р.), а тепер хочу зупинитися на кращих сортах-запилювачах для кісточкових порід.

Основний сорт	Сорти-запилювачі
Слива	
Волошська	Угорка італійська, Кірк, Ренклод Альтана, Ренклод зелений, Катерина, Ганна Шпет, Угорка звичайна
Кірк	Рання, Вікторія, Ренклод Альтана, Ренклод зелений, Катерина, Угорка італійська, Угорка звичайна, Ганна Шпет
Ода	Ренклод Альтана, Ренклод зелений, Вікторія
Мірабель Нансі	Угорка італійська, Угорка звичайна, Ренклод Альтана
Ганна Шпет	Рання, Ренклод зелений, Ренклод Альтана, Вікторія, Кірк, Катерина, Угорка італійська, Угорка звичайна
Рання	Вікторія, Ренклод зелений, Катерина, Угорка звичайна
Ренклод зелений	Рання, Кірк, Ренклод Альтана, Угорка ажанська, Вікторія, Катерина, Ганна Шпет, Угорка звичайна, Угорка італійська
Розважлива	Ренклод зелений, Кірк, Ренклод Альтана, Катерина
Ренклод Альтана	Рання, Кірк, Вікторія, Ренклод зелений, Мірабель Нансі, Катерина, Ганна Шпет, Угорка звичайна, Угорка італійська
Угорка італійська	Мірабель Нансі, Велика синя, Кірк, Ренклод Альтана, Ренклод зелений, Катерина, Ганна Шпет, Угорка звичайна
Угорка звичайна	Мірабель Нансі, Ренклод зелений, Кірк, Ренклод Альтана, Угорка італійська, Ганна Шпет
Угорки місцеві	Опішнянська, Козіївська, Глинська, Стаханівка, Ренклод зелений, Кірк, Катерина
Окраса саду	Ренклод Альтана, Угорка італійська, Кірк, Ренклод зелений, Катерина, Ганна Шпет, Угорка звичайна
Заманчивая	Ренклод Альтана, Катерина, Ренклод зелений, Ганна Шпет, Угорка звичайна
Вишня	
Анадольська	Гріот подбєльський, Лотівка розлога, Шпанка рання
Зустріч	Шалунья, Любська, Самсонівка
Гріот Серідко	Гріот остгеймський, Норд стар, Бірюлівська
Гріот остгеймський	Дрогана жовта (черешня), Гріот український, Анадольська, Англійська рання, Лотівка розлога
Гріот подбєльський	Рум'яні личка, Рання, Маркі (черешні), Англійська рання, Лотівка розлога
Гріот український	Шпанка рання, Лотівка розлога
Ігрушка	Шалунья, черешні: Престижна, Крупноплідна, Франц Йосип
Мелітопольська десертна	Любська, Гріот остгеймський, Гріот мелітопольський, черешні: Чорнявка, Франц Йосип
Мрія	Гріот остгеймський
Ожиданіє	Примітна, Гріот подбєльський
Примітна	Ожиданіє, Гріот мелітопольський, черешня – Валерій Чкалов
Шалунья	Чорнокорка, Самсонівка
Любська	Шпанка рання, Анадолська, Литовка родюча, Родюча Мічуріна, черешні: Драгана жовта, Рум'яні личка
Жуковська	Любська, Володимирська
Піонерка	Володимирська
Родюча Мічуріна	Любська

Щодо абрикоса і персика, то, незважаючи на те, що і в односортних насадженнях вони дають нормальний урожай внаслідок самозапилення, сумісні насадження різних сортів цих порід запилюються ще краще і дають вищий урожай.

А.І. Кочур, *м. Київ*

Вирощуймо чорницю

(Закінчення. Поч. у №№ 7, 8, 2012 р.)

Розмножування чорниці

Починати вирощування чорниці можна відразу з придбання потрібної кількості дво- чи трирічних кущиків, вирощених у сертифікованій шкілці. А можна придбати лише один–два такі кущики потрібних сортів і в наступні роки самому розмножити їх одним з описаних нижче методів.

Розмноження поділом рослин

Цей метод розмножування може бути застосований, коли є невелика кількість рослин цінного сорту і їх треба швидко розмножити. Кількарічну рослину викопують з корінням, ділять на декілька частин так, щоб кожна з них мала корені й хоча б один пагін, та висаджують на нове підготовлене місце. Посаджені рослини треба обрізати на певній висоті.

Рослини з більшою кореневою системою можна обрізати так, щоб залишилося кілька однорічних пагонів. За доброго догляду вони зможуть на новоутворених пагонах випустити квіткові бруньки і вже наступного року зародити.

Рослини із слабшою кореневою системою обрізують дуже сильно: до 5–10 см над землею. У перший рік після садіння ці рослини випустять із сплячих бруньок нові пагони, однак плодоносити почнуть не раніше, як на третій рік після садіння.

Розмножування підгортанням (вертикальними відсадками)

З однієї сильної рослини можна отримати кілька (і навіть кільканадцять) молодих рослин. Для цього на вибраному кущі рано навесні обрізують пагони до висоти близько 5 см над поверхнею землі і залишають до того часу, доки не виростуть молоді пагони. Коли молоді пагони матимуть довжину 10–15 см, нижню їх частину підгортають ґрунтом або засипають перепрілою тирсою чи кислим торфом. У періоди малої кількості опадів обсипані пагони чорниці треба поливати, щоб тирса чи торф постійно мали достатнє зволоження. Через кілька наступних тижнів, коли обсипані (підгорнуті) пагони сягнуть висоти 10–12 см над насипаним горбиком, обсипання повторюють.

Підростаючі пагони чорниці високої укорінюються значно повільніше, ніж інших кущових рослин, тому для більшості сортів чорниці відрізання укорінених пагонів можна здійснювати не раніше, як на другий рік після обрізування материнського куща. Отримані пагони з добре розвинутою кореневою системою можна висаджувати на постійне місце, слабо укорінені – розсадити для дорощування у шкілку.

Розмножування горизонтальними відсадками

На материнському кущі рано навесні обрізують пагони так само, як при способі підгортання, аби першого року отримати сильні пагони, які в наступному році пригинають до землі, пришпилюють дерев'яними шпильками і загортають вологим ґрунтом, кислим торфом чи старою тирсою. Добре при підсипанні ґрунтом чи торфом додавати до них подрібненої соснової кори. Укорінені відсадки можна відділяти від куща лише на другий і третій рік. Спосіб цей ще менш продуктивний, ніж попередній, позаяк відсадки використовують лишень на другому і третьому роках.

Садіння кущів

Кущики садять на 3–5 см глибше, ніж вони росли в горщику чи розсаднику. Глибше садіння рослин пов'язане з тим, що земля, розпушена тирсою чи торфом, буде осідати, а також із тим, що прикрита землею основа пагонів глибше посаджених кущів сприятиме додатковому утворенню корінців та кращому збереженню вологи навколо них. Ґрунт навколо посадженого кущика треба утрамбувати, щоб корені швидше проросли за межі ґрунту, з яким його посадили. Кущі в рядку садять на відстані 1,2–1,5 м, між рядками 2,5–3 м.

У невеликих насадженнях чорниці рекомендовано застосовувати мульчування ґрунту навколо кущів або й усього міжряддя органічними матеріалами, позаяк воно створює найприродніші сприятливі умови для росту рослин та їхнього плодоношення. Найкращими матеріалами для мульчування є перепрілі тирса дерев хвойних порід та соснова кора. У подальшій черговості щодо придатності для мульчі можна використовувати дубове листя, торф, солому і навіть відходи з паперової фабрики.

Обрізування кущиків після садіння

Для більшості сортів чорниці високої обрізування кущів на всіх стадіях їхнього розвитку є обов'язковим. Найкраще його виконувати рано навесні до початку вегетації. Після садіння дворічних кущиків треба видалити дрібні пагони, що ростуть біля кореневої шийки, і трохи вкоротити основні пагони. Якщо посаджені кущики мають погано розвинуту кореневу систему, то основні пагони вкорочують наполовину. Квіткові бруньки з пагонів обривають, щоб вони не ослаблювали вегетативний ріст куща.

Богдан Андрусів

САД ДЛЯ ДУШІ Й ВІДПОЧИНКУ

Читаючи журнал "Дім, сад, город", у мене виникло бажання розповісти про власний сад. Маю за плечима досвід облаштування приватних садів (з 2000 року займаюся ландшафтним дизайном і маю власний невеликий, але з дуже різноманітним асортиментом розсадник декоративних рослин). Відчула потребу мати власний куточок для душі. Здійснити задум виявилося справою непростою, а сад хотілося побудувати неодмінно яскравим і життєрадісним.

Із самого початку я задумала створити сад, який потребував би малого догляду. З моєю завантаженістю роботою в мене не так багато часу на догляд за власним садом. Тож у такому саду все має бути просто й

зручно. Основу саду становить міцний кістяк з невибагливих рослин, що потребують лише незначного догляду і які були випробувані на стійкість у різні періоди року. Це горобина сербська, скандинавська та звичайна. Прекрасно в нашому регіоні почувається гінкго білоба.

З-поміж кленів віддала перевагу клену польовому й гостролистому. Не обійшлося і без беріз та кількох сортів глоду. Так само в саду знайшла своє місце ліщина звичайна (а її сім рослин) та ліщина пурпурна. З чагарників віддала перевагу дерену білому (всі різновиди забарвлення листків), барбарисам, гібіскусам, спіреям в асортименті, дейції, гортензії деревоподібній, бузку, вербі розмаринолистій та вербі червоній.

За місто переселилася я відносно недавно (2006 рік) і відкрила для себе багато приємних переваг, порівнюючи нове житло з міською квартирою. Наприклад, можна пити ранкову каву, сидячи під розлогим горіхом, можна спостерігати за життям птахів, перебуваючи в альтанці (ми оточили місце наших посиденьок безліччю годівниць, купальниць і шпаківень власного виробництва). А можна просто насолоджуватися шелестом листя й численних високорослих декоративних трав, які чуйно реагують на всі зміни, що відбуваються в природі: ранковий туман, перші приморозки, роса, іноді і листя в яскравих тонах! Заміське житло (сад) – це те місце, де їжа й вода смачніші, звуки виразніші, де вечори з коханими проходять із задоволенням, де сон глибокий, а пробудження приємне – все те, про що ми забули, живучи у багатоповерхівці.

Мій власний, улюблений сад – нескінченний простір

для самовираження. Але перш ніж він знайшов свої унікальні риси, предстояла непроста кропітка робота, особливо складна з огляду на те, що ділянка перебуває в типовому сільському поселенні. Спочатку були прибрані старі фруктові дерева, стовбури і пні, яких у подальшому використали для декору. Розібрали непотрібні господарські будівлі, а з цегли, що була у вжитку (пристойний вигляд і міцна якість), по всьому саду проклали доріжки сухою кладкою, тобто на пісок.

Що таке сад, знають начебто всі, хоча розуміють під цим словом різне. Про свій сад я кажу: це рукотворна природа на 40 сотках.

У моєму саду немає ніякої дорожнечі й заморочливої у догляді екзотики. Симпатія віддана у переважній більшості місцевим рослинам із стабільною декоративністю.

Створення саду це – творчість. А діється "як міра й краса скажуть". Рослини на різні куточки саду підбирали з родзинкою, тобто в першу чергу нестандартні. Наприклад, якщо клен або береза, то з трьома, а то й з п'ятьма стовбурами, незвичайної форми крона, вигнутий стовбур тощо. І ландшафт саду стає тоді таким, що запам'ятовується, унікальним.

У різних куточках мого саду рослини повторюються, але декоративні композиції скрізь складені порізному й акценти в різних зонах саду не дають нам, тобто "глядачеві", нудьгувати. Колористика, чергування, різні домінанти, нюанси й інтриги в насадженнях забезпечують кожному куточку зовсім різний декоративний ефект. Гарний сад – це позитивні емоції, часом так необхідні наприкінця дня.

Була в мене мета залучення птахів, метеликів, інших комах та дрібної живності. Спеціально підібрала такі види рослин, чиї плоди, ягоди й насіння є їжею для птахів: горобина чорноплідна, горобина звичайна, ліщина, глід, ягоди кизилу, сухі коробочки соняцвіту й іберису, верес, будлея, материнка, лаванда, анемона та квітки водяних рослин. Більшість квіток не махрові – вони набагато доступніші для комах.

Першими в саду з'явилися різноманітні птахи і ящірки, слідом за ними оселилися їжаки. І це, незважаючи на те, що по всьому саду по-господарськи розгулює улюблена вівчарка й у нашого кота всі "зручні" місця в саду його улюблені. Але якось усім вистачає місця. Періодично до нас прилітають навіть фазани й качечки поплескатися у водоймах. У зимовий час нерідко в густих заростях міскантусу гігантського (його ще бамбуком називають) ховаються зайці й куріпки чи то від мисливців (два рази на тиждень по лузі облавою йдуть), чи то від хуртовини, коли буває. І для створення цього теж є свої секрети.

У моєму саду багато трав, що властиво нашій степовій зоні. Декоративні злакові культури присутні практично у всіх композиціях: осока Морровa, осока птиценіжкова, осока бухарська, фестука сиза, щучка дерниста, молінія очеретяна, молінія пістрялиста, молінія блакитна, райграс бульбоносний, фаларис, міскантус гігантський і карликовий, міскантус зебринус і міскантус китайський та інші.

Якщо повернутися до початку створення мого саду (це було шість років тому), то тоді на папері рисувалося, що хотілося. Тепер же малюю тільки те, що можна реально здійснити. Мій власний сад – це місце для втілення власних фантазій. Будую, саджаю, спостерігаю, доглядаю, перебудовую, пересаджую. Найбільше не хочеться перетворитися в паперового ландшафтного дизайнера. Серйозних помилок не було, але уникнути їх повністю неможливо.

От у моєму саду, приміром, немає газону. Це клопітно й при моєму завантаженні роботою немає часу на догляд та обслуговування газону. Але, разом з тим, відкритої землі ви в мене теж не виявите. Всі відкриті сонячні і затінені ділянки саду повністю й щільно вкриті ґрунтопокривними багаторічними рослинами. Я давно з ними "подружилася", навчилася за ними правильно доглядати, розмножувати. Вивчила всі їхні примхи й вимоги. І в моєму саду цих чарівних помічників незчисленна кількість: вербозілля лучне (зелене і жовтолисте), барвінки (5 видів), ламіаступ, герані, седуми (більше 20 видів), флокси шиловидні, звіробої, гвоздички-трав'янки й гвоздики пір'яcті, плющ кримський і колхідський, перстач трав'янистий, снить пістрялиста, аюга, яснотки, ясколки й інші. Всі мої улюблені рослини – непримхливі.

Процес удосконалювання, оброблення й перероблення, пересаджування тощо – воістину нескінченний. Сад – живий організм, він росте і змінюється.

Лариса Булигіна,
с. Матвіївка, Вільнянський р-н,
Запорізька обл.

Дерево-тюльпан – ліріодендрон

На нашій планеті можна зустріти безліч незвичайних дерев. Дерева-велетні й дерева-карлики, з гігантськими або дрібними листками, з коренями-контрфорсами та коренями-підпірками, дерева неосяжної товщини, зі стовбурами, усадженими дивовижними квітками й грізними колючками, дерева віком у багато сторіч... Але найчастіше подив викликає не сама рослина, а назва, яку їй придумали люди. Про дерево з такою "дивною", на думку необізнаних людей, назвою й піде мова в цій статті.

Усього відомо два види ліріодендронів: американське й китайське тюльпанові дерева.

Ліріодендрон тюльпановий (ліра – стародавній музичний інструмент, дендрон-дерево), або тюльпанове дерево (лат. Liriodendron tulipifera) – цей швидкорослий величний уродженець Північної Америки, національний символ американських штатів Індіана, Кентуккі й Теннесі, представник родини магнолієвих – листопадне велике дерево з вузьким, прямим стовбуром і пірамідальною кроною. Там це дерево одержало широке поширення в культурі й може досягати 70-метрової висоти та мати діаметр до 3,5 м. Славиться своїми квітками, які зовні дійсно нагадують звичні для нас тюльпани, але тільки із блідо-зеленими або жовтими (рідко білими) пелюстками та жовтогарячим віночком, що виділяють слабкий огірковий аромат. Оцвітина строго тричленна, складається з трьох назовні відігнутих листочків і шести – уперед спрямованих із нектарниками, розташованими у двох колах. Численні тичинки й маточки розташовуються на видовженій осі. Розпускаються квітки по одній на кінцях гілок. Цвіте в середині травня – на початку червня. Однак подібність квіток з тюльпанами чисто зовнішня, тому що ліріодендрон (Liriodendron, саме така ботанічна назва тюльпанового дерева) належить не до лілейних, а зовсім до іншої групи рослин – родини магнолієвих.

На місці "тюльпанів", які відцвітають, утворюються своєрідні "шишки", близько 5 см довжиною, що складаються з основи й крилаток, обпадаючих при достиганні. Кожна крилатка – близько 4 см довжиною, має одне крило й містить чотиригранне насіння, одним кінцем прикріплене до конусоподібного колоса, а іншим до крила. Достигання плоду настає у серпні–жовтні, розкидання насіння відбувається пізньої осені або взимку. Пучки крилаток часто зберігаються на дереві до весни й нагадують собою засохлі листки.

Навіть коли ліріодендрон не цвіте, він виділяється незвичайними гарними листками – широкими, з чотирма великими зубцями. На відміну від більшості інших рослин, на вершині кожного листка тюльпанового дерева розташований не зубець, а виїмка. Листки почергові, прості, з пальчастим жилкуванням, довжиною 12–20 см, широкі, світло-зелені або блакитнувато-зелені. Восени листки забарвлюються в золотаво-жовті тони. Форма листків незвичайна (нагадує стародавній музичний інструмент ліру), з майже чотирикутним контуром, що складається із чотирьох лопат. Черешки листків довгі, 7–10 см. Прилистки великі, обхоплюють гілку. Бруньки видовжені й стулчасті, за формою нагадують качиний дзьоб.

На батьківщині ліріодендрон має велике лісопромислове значення, тому що у нього коштовна деревина. Вона гарна, чиста, світло-жовтого забарвлення, легко піддається обробці, завдяки чому тюльпанове дерево іноді ще називають "жовтою тополею". Вико-

ристовується для виготовлення меблів, корпусів дорогих телевізорів, човнів, каное та кораблів, музичних інструментів і для опоряджувальних робіт.

Кора містить речовину ліріодендрин, що має жарознижувальні й кардіотонічнії властивості. Тюльпанове дерево – гарний медонос, тому що містить найбільшу кількість нектару порівняно з іншими субтропічними медоносними рослинами.

Знайомлячись з публікаціями про ліріодендрон, мені вдалося відшукати цікаві факти з "життя" тюльпанового дерева на його батьківщині, у штаті Індіана.

Художній музей Індіанаполісу недавно уповноважив колектив дизайнерів з'єднати мистецтво й природу неочікувано новим способом або, висловлюючись точніше, створити для гарного парку площею 100 акрів (40 гектарів) неймовірний торговельний намет "Палички для їди" та ігровий майданчик. І все це, уявіть собі, має бути побудоване з одного гігантського дерева!..

Для реалізації проекту компанія використовувала ліріодендрон, або "жовту тополю" довжиною 100 футів (30,4 м). У червні 2011 року дерево доставили з лісу. Оскільки важив ліріодендрон близько 29000 фунтів (13 154 кг!), для транспортування без шкоди для нього знадобився кран. У результаті дерево було благополучно перевезене на центральну галявину музейного парку.

Команда інженерів-будівельників і архітекторів разом зі співробітниками музею вирішили встановити "жовту тополю" горизонтально, тобто таким чином, щоб дерево "ширяло" над землею на дерев'яних підпорах і маленькому кіоску. При цьому цілісність лісового гіганта від стовбура до кінчиків гілок була збережена.

Тюльпанове дерево ретельно очистили від кори, яку потім нарізали соломкою й висушили в печі. Все це було зроблене для того, щоб покрити корпус кіоску висушеною корою, начебто черепицею. Даний матеріал є дуже міцним і може прослужити без будь-якого догляду близько 80 років. До речі, саме за цей цікавий нюанс (використання підсушеної кори) дерево встигли прозвати "смаженим".

Але не тільки кора піде на переробку. Навіть листки і квітки після їхнього просушування планується застосувати на радість дітям як прикрасу кіоску. А от на основі подрібнених коренів планується надалі готувати чаї та інші тонізуючі напої, які будуть продаватися в тім же кіоску. До речі кажучи, магазинчик планувалося відкрити у 2012 році.

Зайві частини "жовтої тополі" використають для виготовлення дитячої та дорослої гойдалок, які по обидва боки підвісять до стовбура дерева, а також столиків і ослонів, які будуть розміщені під гілками гіганта. З гілок же звисатимуть світильники.

І, нарешті, те, що залишиться від "жовтої тополі" після всіх робіт, передбачається подрібнити на ошурки, які можна буде використовувати для теплоізоляції кіоску.

Розроблювачі "смаженого" проекту впевнені, що в майбутньому створений ними ігровий майданчик будуть із задоволенням відвідувати і школи, й родини. Причому для дітей відпочинок під деревом буде не тільки цікавим у плані розваг, але й пізнавальним.

Як бачимо, це дерево коштовне в багатьох аспектах, але особливо гарний ліріодендрон для озеленення. Ліріодендрони без проблем ростуть, цвітуть і плодоносять у Києві. Побачити їх можна в дендраріях ботанічних садів і в деяких парках: "Олександрія" – Біла Церква, "Софіївка" – Умань та в інших. Є таке тюльпанове дерево й у моєму місті Виноградів Закарпатської області.

Отож, якщо ваш сад займає велику площу, а ви аматор екзотики – тоді це дерево для вас. Де ж роздобути таку цікаву екзотичну рослину, щоб прикрасити нею свій сад? У спеціалізованих магазинах тепер можна знайти багато чого, але коштує воно не дешево, та й виростити самому – набагато цікавіше. На жаль, у багатьох випадках ми не використовуємо ті можливості, які є поруч. Наприклад, у парках, скверах, у знайомих

росте багато декоративних дерев, кущів та інших рослин, які кожної осені дають безліч насіння. Потрібно лише вчасно подбати про його заготівлю. Так само й з насінням ліріодендрона. Якщо знаєте, що є можливість його роздобути, приступайте до найпростішого способу: розмножуйте насінням.

Я це роблю так. Насіння висіваю пізно восени в ящики у піщанисту, добре дреновану ґрунтосуміш і поміщаю в холодний, помірно вологий підвал з температурою не вище + 9°С. На початку квітня дістаю й розміщую на сонячному місці. Догляд полягає у своєчасному помірному поливі.

Сходів буває, навіть за сприятливих, здавалося б, умов небагато, 5–15 % від кількості висіяних насінин (приблизно стільки ж рослин може зійти й наступної весни). Коли до травня–червня сходи виростуть у висоту до 15–20 см, їх пересаджую по одному в контейнери діаметром 10 см. У наступному квітні сіянці можна висаджувати у відкритий ґрунт або тримати в контейнерах більшого розміру до моменту висаджування на постійне місце. Зацвітають такі сіянці з 11–15-річного віку і в такому віці можуть досягати 6–9 метрів у висоту.

Пробувала я укорінювати ліріодендрон зеленими живцями. Зрізала їх на початку червня. Укорінюються майже всі живці без усяких стимуляторів, але корені утворюють товсті, м'ясисті й дуже тендітні. При пересаджуванні вони легко ламаються. Тобто, живцювати треба відразу в глибокі горщики. Потім живець ще мінімум сезон треба дорощувати у цьому самому горщику, щоб утворилася більш-менш нормальна коренева система.

Ще один спосіб розмноження – відсадками. Восени, після опадання листків, нижні пагони нахиляють до землі й пришпилюють. Зверху пришпилені пагони засипають ґрунтом, залишаючи на поверхні тільки верхівки пагонів.

Навесні, ще на початку розпускання бруньок, пагони кільцюють з боку материнської рослини. А навесні наступного року, коли нова коренева система розвинеться, відсадки можна відокремлювати повністю від материнської рослини. Якщо корені відросли недостатньо, відсадки залишають ще на один рік.

Ліріодендрони можна також розмножувати повітряними відсадками, але цей спосіб я використовую рідко.

Тюльпанове дерево досить стійке до шкідників і хвороб, добре витримує навіть сильний мороз. Потребує пухких, повітропроникних, помірно зволожених ґрунтів. Додаткового поливу не потрібно. Пересаджування бажано не робити. Обрізування полягає у видаленні сухих гілок для підтримування зовнішнього вигляду.

Саджанці, листя та плоди ліріодендрона.

Л.В. Марущак,
м. Виноградів,
Закарпатська обл., 90300

Талон
для участі в лотереї ("Передплата–2013")

Поштова адреса ....

....

П.І.П. ....

Телефон ....

Номер передплатної квитанції або її ксерокопія на І півріччя 2013 року чи на цілий рік.

....

Увага! Ксерокопія талона не дійсна.

"Дім, сад, город"

50 виграшів

САДЖАНЦІ ВИРОЩУЄМО ВЗИМКУ

Високоштамбовим виноградством наша сім'я займається не один рік. Чому високоштамбовим? На висоті листя краще провітрюється, інтенсивніший фотосинтез. "Ближче до "сонця", подалі від морозів і заморозків. Будівлі й дерева менше затіняють. Виноград – велелюбна рослина, та й грона на висоті ростуть ошатніші.

Щороку ми купували чубуки нових сортів. Прищеплювали, але врожаю доводилося чекати довго. Зрозуміли, що в умовах Київщини для гарного визрівання прищепленої лози не вистачає сонячних днів. Щоб подовжити вегетаційний період у рослини, спробували взимку вирощувати саджанці в кімнаті у мішках.

Восени посадили триметрові лози сорту Лідія в мішки й занесли до льоху. А в лютому перенесли до кімнати, поставили ближче до вікна та теплого радіатора опалення, а лозу обмотали смужками поліетиленової плівки, аби не пересихала. Через три тижні з’явилися перші білі корінці, які швидко заповнили весь мішок. Пора прищеплювати.

Для щеплення розрізали одне вічко вздовж, а потім, гойдаючи лезом, розкололи одновічковий чубук сорту Юліан вздовж через вічко на дві половини. Кожну половину вмокнули в розплавлений парафін і щепили два кущі Лідії в боковий заріз. Перед цим на підщепи надягли поліетиленові пляшки з отворами у дні, які потім підняли так, щоб місце щеплення було майже посередині пляшки, і засипали повністю вологою тирсою. У теплому й вологому середовищі швидко утворився калюс і проросли вічка.

Але досвід приходить з часом, і ми переконалися, що краще заносити мішки з підщепою у березні, щепити у квітні, а висаджувати в ґрунт у травні.

Бо нам довелося ще у квітні (кущі надто переросли) висадити виноград у глибокі посадкові ями: якомога нижче по колу обрізали дно мішка, обережно потроху піднімаючи його зняли, утрамбовуючи порожні місця перегноєм.

Читали про різні форми шпалер, але для наших кущів побудували свою: засипали битою цеглою шматок труби й утрамбували. Вийшов прекрасний дренаж, до якого можна залити не одне відро води з поживними речовинами.

У трубу вставили сухий зрубаний ясен, на гілках якого розправили виноградну лозу. Наступного року вже мали повноцінний урожай, це видно на фото: Юліан – другий рік. У наступному році плануємо сухий ясен пофарбувати в білий колір з темними плямами "під березу", буде гарна опора й прикраса двору. Бажаємо успіху читачам журналу.

М.В. Івашина,
с. Ківшовата, Київська обл.

З телички – корова

Щоб виростити гарну й продуктивну корову з телички, їй слід створити найсприятливіші умови утримання. Виявляється, тварина полюбляє: простір і світло, сонце й свіже повітря та звичайну ласку, а найголовніше – забезпечення повноцінною годівлею.

Годівля теличок віком від 6 до 12 місяців

Тож, щоб із телички виростити гарну корову, норму поживних речовин слід збільшувати приблизно на 10–12%.

Основу раціону для теличок у стійловий період складають грубі й соковиті, а в пасовищний – зелені корми. Теличці до 6 місяців бажано давати сіна досхочу, тобто, не менше 3 кг. У літній період теличок у віці старше 6 місяців краще утримувати на пасовищі. Якщо пасовище якісне, то теля влітку можна й не підгодовувати, окрім мінеральних речовин. У стійловий період можна давати 4 кг сіна та коренеплодів до 1,5 кг.

Годівля телички від 12 місяців до часу її покриття

Вона має бути організована з таким розрахунком, щоб до 15–16-місячного віку її жива маса досягла понад 320 кг. У добовому раціоні телички старше 12 місяців має бути не менше 7–8 кг сіна, 12–15 кг соковитих кормів і до 1 кг концентратів. У ранньовесняний та осінній період, коли врожайність пасовища невелика, потрібно згодовувати до 12 кг зеленої маси безпосередньо в яслах або в інших видах годівниць.

У літній період бажано теличці чи телиці (телицею називають плідну теличку, котра ще не розстелювалася) давати таку кількість кормів на добу: зелених кормів у 13–15 місяців 25–30 кг, у 16–18 місяців 30–35 кг, у 19–24 місяці до 35 кг. І в стійловий період, та і в літній час за відсутності пасовища теличкам і телицям слід постійно забезпечувати прогулянки не менш ніж на 4 години. Молоді тварини швидко ростуть і збільшують свою масу.

А тепер дещо про годування бичків. Щоправда, бички ростуть швидше за теличок. За умови правильного годування у телят добре розвивається м'язева тканина й помірно – жирова. Але під час вирощування бичків на м'ясо не слід допускати ранньої кастрації, тому що вона призводить до значної затримки розвитку м'язевої тканини, загрожує раннім ожирінням. У зв'язку з цим дану хірургічну операцію бажано здійснювати у віці старше 6 місяців, але не пізніше 12 місяців, коли статеві залози встигнуть виконати свою функцію, пов'язану з розвитком кістяка і скелетних м'язів.

Способи й методи утримання худоби

Щоб виростити з теляти гарну корову, слід не лише правильно годувати, а й утримувати його в просторому світлому приміщенні. Якщо вести мову про домашні умови, то в приміщені слід обладнати стійло, котре повинне бути не меншим 2 м^2, щоб господарю було зручно доглядати за твариною. Ясла мають бути висотою до 70 см і глибиною – до 80 см. Їх виготовляють із гладенько оброблених на фугувальному верстаті з дощок завтовшки 3–4 см. До них має бути добре прикріплений невеличкий ящичок, величиною 22 х 26 см і висотою 10 см, у котрий можна покласти грудочку солі-лизунця.

Підлогу можна вистелити із дощечок, але не оброблених фуганком, щоб корові легше було вставати й лягати. Для цього найчастіше використовують матеріал із сосни, але ні в якому разі на підлогу не можна використовувати матеріал із дуба, бо дошки з нього швидко стають слизькими і корова може послизнутися. Щоб запобігти цьому, інколи господарі роблять глинобитний настил під передніми ногами, відтак, встаючи, корова менше травмує копитний ріг, а під задніми – дерев'яний настил.

Підлогу вистеляють із невеликим ухилом, щоб сеча збігала до каналізаційної ями. А ще підстилку використовують з достатньою вологомісткістю. Найдоцільніше для цього використовувати солому озимих культур: вона добре вбирає вологу і якість гною теж залишається високою. Інколи, як підстилку використовують суху тирсу, але я цього не рекомендував би робити, оскільки вона забруднює шкіру тварини, та й і взагалі малопридатна для гною. Підстилку слід змінювати двічі на день.

Найважливіше значення має теплопровідність і холодостійкість будівлі, бо відомо, що теплокровна істота більше витрачає "пального" для збереження постійної температури тіла. Отже, в холодному приміщені ті корми, які ми будемо згодовувати, будуть використовуватися для того, щоб зігрітися, а не на отримання молока чи приросту м'яса. А в теплу пору року бажано, щоб будівля вільно провітрювалася. Для цього в ній можна обладнати кілька вентиляційних отворів.

Улітку худобу можна утримувати під легким навісом. А його спорудити легко й для цього використовують чотири стовпи. Два стовпчики повинні бути висотою 2,2 м, а два – сягати висоти 2,4 м. На них роблять односхилий дах із руберойду або шиферу. Під вищою частиною обладнують ясла-годівниці.

Не можна забувати й про важливість руху та дію сонячного проміння, адже без цього у тварин слабнуть м'язи, а в тільних корів від браку сонячного проміння можуть розм'якшуватися кістки, що може призвести до травм.

Корову слід обов'язково щодня чистити щіткою – шкреблом, а забруднені місця мити теплою водою. Чищення і масаж поліпшують постачання шкіри тварини кров'ю, активізують роботу потових і сальних залоз. Чистити корову бажано після доїння або за годину до нього, але не слід це робити під час годівлі.

Корова – чутлива істота, вона дуже добре знає свою господиню. Якщо та відсутня, надої зразу знижуються. Також негативно впливає на процес доїння поява чужих людей, гамір та інші подразники. Перед доїнням слід обов'язково обмивати вим'я теплою водою: ця процедура не лише очищає вим'я від бруду, а є і масажем, що сприяє роздоюванню корів, тобто тому, що їхня молочність збільшується.

А для попередження занесення інфекції біля входу до корівника бажано розмістити дезінфекційний килимок, тобто, ящичок висотою до 3 см, у котрий вистеляють тирсу, яку періодично обробляють розчином формаліну або хлорного вапна.

О.І. Кучерук,
технік-технолог

Утримання курей восени та взимку

Утримання курей, власне, як будь-яких інших свійських тварин і птиці, – справа не стільки складна, як клопітка. Зокрема, восени і взимку їхнє утримання відбуватиметься успішно лише в тому випадку, коли завчасно виконати відповідну підготовку до зимівлі, під час якої особливу увагу необхідно приділити облаштуванню й утепленню курника, заготівлі кормів. До того ж, господарі мають любити своїх вихованців і добре знати свою справу.

Саме тому дуже часто ті, хто утримує птицю у власних дачних або присадибних господарствах, задають собі питання, які умови необхідно створити курям в осінньо-зимовий період, яким має бути раціон їхнього харчування, як підвищити їхню несучість.

Мені здається, що головне завдання полягає у забезпеченні достатньої кількості вітамінів і мікроелементів у кормах. Щоб досягти цього, до стінок пташника на висоті трохи вище зросту курей я підвішую жмутики вітамінного сіна, причому з-поміж інших рослин особливо корисною для птиці вважається кропива. Крім того, даю курям соковиті корми – кормові буряки, гарбузи, капусту тощо.

Дуже важливо підтримувати у пташнику чистоту, а також оптимальні вологість і температуру повітря в приміщенні. Для підтримання у приміщенні температури повітря не нижче +12°С його потрібно добре утеплити: вікна і всі щілини мають бути добре закладені, а двері щільно припасовані. За особливо холодної погоди деякі господарі для утеплення закривають двері з внутрішнього боку шторою з брезенту, ковдри тощо. На підлозі пташника завжди має бути підстилка з сухої соломи. Також потрібно стежити, щоб у приміщенні було сухо.

Для вигулу птиці взимку з фасадного боку пташника я завжди очищую від снігу майданчик завширшки 1–2 м по всій довжині пташника, який застеляю підстилкою. Щоб її не занесло снігом, на ніч збираю цю підстилку в купу, а вранці розстеляю знову. Для захисту від сильних вітрів і снігопадів майданчик для зимового вигулу птиці обов'язково огороджую дерев'яними щитами. Випускаю курей взимку лише за безвітряної погоди та при зовнішній температурі не нижче -15°С.

До вигулу птицю привчаю з осені. За гарної погоди, як восени, так і взимку, на вигульному майданчику встановлюю годівниці з сухими борошняними кормами, а також розкидаю трохи зерна, бо кури це люблять.

В осінньо-зимовий період молодим курям і птиці старшого віку після закінчення линьки намагаюся створити умови подовженого світлового дня, загальна тривалість якого, включаючи природне освітлення, має бути 12–14 годин на добу. Для цього потрібне досвічування, тому приблизно о 6 годині ранку вмикаю у пташнику електричне освітлення, а після світанку вимикаю його. Із настанням сутінків знову вмикаю електричне освітлення, яке вимикаю близько 19–20 години вечора. Слід зазначити, що світло варто вимикати поступово, щоб усі кури змогли розміститися на сідалах. Досягти такого поступового виключення можна почерговим вимкненням лампочок. З цією метою для освітлення я застосовую 2–4 лампочки.

Восени кури линяють, а молоді особини починають яйцекладку. Взимку птиця більшу частину часу проводить у пташнику через переважання низьких зовнішніх температур. Однак слід враховувати, що найсприятливіша температура повітря для якнайшвидшого завершення линьки становить від 0 до +3°С. А для яйцекладки у зимових умовах (при використанні вигулу) температуру повітря в приміщенні пташника необхідно підтримувати у межах від +3 до +5°С.

Досягти цього можна завдяки ретельному утепленню пташника, про що вже йшла мова вище, а також розміщенню птиці в приміщенні згідно до встановлених норм, регулярній вентиляції та створенню інших необхідних умов утримання курей.

Короткочасне зниження температури до -8°С у курнику птиці не зашкодить, особливо в денний час, коли вона перебуває в активному русі. На відміну від різкого підвищення або зниження температури, яке вкрай небажане, бо призводить до підвищення вологості у приміщенні.

М.С. Рітченко,
м. Луганськ

Поради господарям

Шановна редакціє! У кожному номері журналу "ДСГ" можна знайти чимало корисних порад, бо він складається із цікавих статей фахівців-аграріїв, а також значною мірою з листів читачів – садівників і городників. Практичний досвід, яким вони діляться, робить журнал незамінним помічником кожного, у кого є дача або садиба.

Такі видання варті того, щоб їх збирати роками, а потім поради та рекомендації з них використовувати на присадибній ділянці. Пропоную на ваш розсуд корисні поради, які мені вдалося зібрати протягом останніх років. Деякі з них я вже використав на практиці. Було б добре, якби й інші читачі надіслали до редакції цікаві поради, що стосуються будівництва, благоустрою дачі та садової ділянки, щоб ми могли ними скористатися.

Як позбутися конденсату в зимовому саду

Віддаючи данину моді, нині дехто із власників великих садиб створює у них зимові сади, подовжуючи для своїх родин тепле літо і вирощуючи в них дивовижні рідкісні рослини. Однак на них може чатувати велика проблема – в деяких зимових садах постійно утворюється конденсат. І доводиться господиням взимку мало не щодня протирати ганчіркою металеві підпірки і навіть шибки на вікнах. Позбутися проблеми не допомагає навіть часте провітрювання приміщення – вода все одно збігає з вікон. Така ситуація може призвести до того, що з часом сталеві конструкції поіржавіють або виникнуть інші пошкодження. Чому ж утворюється конденсат у зимовому саду і як можна запобігти цьому?

Повітря приміщення містить вологу. Вона конденсується у воду, якщо повітря охолоджується. Це явище можна спостерігати влітку під час утворення роси, яка з'являється вночі на луках навіть за сухої погоди. У зимовому саду під час прохолодної погоди (наприклад, вночі) скло і конструкції всередині також охолоджуються. Внаслідок цього утворюється конденсат, який збігає по склу і металевих підпірках. Так, при зовнішній температурі мінус 10°С і температурі повітря у приміщенні 20°С скло та неізольовані металеві конструкції мають температуру всередині приміщення близько 6°С, тобто вона значно нижча за температуру повітря у приміщенні. Якщо ж у приміщенні присутні люди та ще й ростуть великі широколистяні рослини, то на холодних частинах конструкцій з'являється волога. Це згодом може призвести до їхнього іржавіння й руйнування.

Отже, потрібно запобігти появі конденсату. Для цього замість нормального ізоляційного скла варто встановити теплозахисне з коефіцієнтом теплопровідності K=1,3, яке не пропускатиме холодне повітря всередину приміщення, тобто воно всередині залишатиметься теплим. У конструкціях саду необхідно використовувати деревину, оскільки від природи вона слугує надійним ізоляційним матеріалом.

Також ефективним буде застосовування в конструкціях і деревини, і алюмінію. Якщо ж використовуються металоконструкції, то вони мають бути термоізольовані або розділені. Це означає, що між внутрішньою і зовнішньою частинами металевих розпірок слід встановити пластмасовий профіль, який запобігатиме перетіканню тепла.

Провітрювання зимового саду також має велике значення. Використане, тобто вологе повітря виводять у найвищій точці конструкції, а свіже повітря має надходити знизу. Такий повітрообмін можна регулювати вручну або автоматично (за допомогою термостатів, гігростатів).

Якщо зимовий сад використовують як житлове приміщення лише влітку, а за холодної пори року там знаходяться лише рослини, то з конденсатом можна жити. Адже висока вологість повітря позитивно впливає на рослини. Однак при цьому необхідно вжити запобіжних заходів проти іржавіння конструкцій.

Чиста черепиця

Плануючи перекривати дах власного котеджу або дачі, чимало господарів замислюються над питанням, яка черепиця краща. Дехто із них чув про черепицю з ефектом лотоса, яка начебто взагалі не забруднюється, слугуючи тривалий час без бруду і моху.

Слід зазначити, що спеціалісти тривалий час досліджували в Індії рослини лотоса, на листках яких не затримується ані бруд, ані вода. І що характерно, не тому, що вони надто гладенькі. Навпаки, ці листки мають структуровану поверхню. Але бруд не прилипає до них, а вільно лежить на поверхні. Дощові краплі, що мають форму кулі, "зривають" бруд із листків і вони залишаються чистими.

Цей принцип використали спостережливі розробники, а згодом і виробники глиняної черепиці, які створили її за структурою листків лотоса. Тепер дощ змиває з такої черепиці весь пил і бруд, а також запобігає утворенню моху та накопиченню й сплітанню решток. Щоправда, таку цікаву й корисну ідею використали у своїй роботі лише зарубіжні фірми-виробники, тож доведеться трохи зачекати, доки це "ноу-хау" дійде до вітчизняних забудовників.

Чому тьмяніють шибки, або як зробити вікна прозорими

Чимало власників присадибних і дачних ділянок встановлюють у своїх будинках нові вікна більшого розміру, аби заощаджувати на освітленні та насолоджуватися чудовим видом на сад або інший мальовничий краєвид. Однак трапляється так, що, коли світить сонце, шибки стають непрозорими, наче вкриваються туманом. Звичайно, це дуже засмучує і навіть дратує деяких господарів. Як запобігти такій прикрості?

Шибки можуть тьмяніти з різних причин. Наприклад, якщо замість звичайної віконної замазки для їхнього ущільнення використати силікон, то згодом під час чищення вікон цей матеріал може розповзатися по всій шибці. Потім таку "силіконову завісу" дуже важко видалити. Крім того, з цією метою доведеться купувати спеціальні мийні засоби.

Якщо ж вікна тьмяніють всередині, це означає, що між двома шибками є нещільність (отвір). Волога потрапляє між шибками і конденсується як пара на склі, що й спричиняє тьмяність. Така нещільність часто виникає під час транспортування вікон або їхнього монтажу.

Як позбутися льоду на граніті?

На сходах із граніту, які ведуть до дверей індивідуального житлового будинку, взимку часто утворюється лід, підсковзнувшись на якому господарі, особливо похилого віку, можуть впасти і отримати забиття. Як можна себе захистити у такому випадку?

Слід зазначити, що простого, але разом із тим надзвичайно дієвого способу вирішення цієї проблеми, на жаль, немає. Однак проти ковзання можна застосувати фасонні гумові мати, які встановлюють на сходах. Однак їх потрібно міцно прикріпити, а спеціального клею для цього нині немає у нашій торговельній мережі. Тож залишається лише один шлях: висвердлити отвори, встановити дюбеля і прикрутити мати. За бажанням, після закінчення ожеледиці ці мати можна буде зняти.

Як просушити погріб?

Досвідчені господарі ще у розпал літа починають готуватися до зберігання майбутнього врожаю, провітрюючи й просушуючи погреби, підвали та інші сховища. Тому наприкінці вересня – на початку жовтня ці приміщення виявляються цілком готовими для закладання на зберігання вирощеної городини та садовини.

Однак слід враховувати, що для просушування часто недостатньо лише відкрити люк і вентиляційні труби, бо повітря у погребі холодне, важке і природна тяга часто неможлива. Зазвичай, у таких випадках в погребах встановлюють грубки, прогрівають стіни, але такий спосіб надто складний і трудомісткий.

Значно простіше можна створити достатню тягу за допомогою свічки. Для цього нарощують вентиляційну трубу вниз, майже до самої підлоги. Під трубою встановлюють у консервній банці запалену свічку. Щоб створити початкову тягу, запалюють папір безпосередньо в трубі, а надалі тяга підтримується полум'ям свічки. Приблизно за три дні за допомогою кількох свічок, зазвичай, вдається добре просушити погріб із цегляними стінами і стелею.

Насамкінець – ще одна порада. Дефекти, які інколи з'являються у сховищах (тріщини, розриви тощо), необхідно негайно зашпаровувати, бо через них у погріб може потрапити вода, що вкрай небажано.

К. Василенко

Біодинамічний календар
Листопад

Незабаром листопад постукає у вікно, тому більшість робіт у саду й на городі має бути практично завершена. Тепер ваша дачна ділянка потребує значно меншої уваги, ніж навесні або влітку. Однак це не означає, що про неї можна зовсім забути. Тим більше, що на початку листопада погода дуже мінлива, а рослини в садах ще не закінчили процесу загартування, тому вони надзвичайно чутливі до зниження температури, особливо за відсутності снігового покриву. Тож варто подбати про підготовку садової і городньої ділянки до зими і холодів.

Близнята 31.10 (20:42) – 3 (9:45)

Якщо дозволяють погодні умови, господарям варто закінчити перекопування ґрунту під зяб, виконання підзимових посівів та вкривання багаторічників, за умови, що їх не встигли вкрити наприкінці жовтня.

Городники перевіряють стан овочів, закладених на зберігання, температурний режим і вологість у сховищах. Нагадаємо, що свіжі овочі – це живі рослини, тому під час зберігання вони продовжують дихати, виділяти вуглекислий газ і вологу. А відтак температура і вологість в овочесховищі можуть підвищуватися, що несприятливо для продуктів харчування: овочі починають в'янути або загнивати. Нерідко це трапляється ще в листопаді, коли морози часто змінюються відлигами. Тому дуже важливо в цьому місяці регулярно провітрювати погріб і за необхідності знижувати температуру, відкриваючи його на ніч, звичайно, якщо немає приморозків.

Мікроклімат у погребі також можна поліпшити, якщо розкласти між овочами кілька коренів свіжого хрону і його листя. Фітонцидні властивості цієї рослин перешкоджають поширенню інфекцій. Періодично коренеплоди уважно оглядають, видаляючи уражені хворобами.

Рак 3 (9:45) – 5 (21:41)

Квітникарі періодично перевіряють стан гладіолусів, жоржин, хризантем, що зберігаються. Підсипають торф або тирсу на ділянки, де посаджені цибулинні рослини. Закінчують підзимовий посів однорічних айстр та інших квітів.

Після просушування бульбоцибулини і дітки гладіолусів перебирають, очищують від землі, коріння і старих та відмерлих цибулин, а потім складають у паперові пакети або мішечки для зберігання. Однак закладати на зберігання необхідно лише здорові бульбоцибулини, тому хворі й пошкоджені обов'язково відбраковують.

Зберігати гладіолуси потрібно у сухому місці за вологості повітря 60–70% і температури +5–10°С. В умовах міської квартири їх, зазвичай, зберігають у холодильнику у відділенні для фруктів, а якщо бульбоцибулин багато, то виготовляють спеціальний ящик з ізоляцією з пінопласту, який ставлять біля балконних дверей або між ними. Такі ящики час від часу провітрюють, щоб гладіолуси не зіпсувалися.

Бульби бегонії, лютиків зберігають так само, як і бульбоцибулини гладіолусів, але краще помістити їх у трохи вологий торф, пісок, мох або тирсу.

Щодо жоржин, то зберегти їх коренебульби в умовах міської квартири значно важче, ніж бульбоцибулини гладіолусів, бо вони вимогливіші до умов зберігання і більші за розмірами. Здебільшого їх зберігають у підвалах, пересипавши ледь вологим торфом або піском за температури + 4–8°С і вологості 70%.

Усі бульби, цибулини, кореневища необхідно уважно переглядати хоча б кілька разів на місяць, видаляючи зіпсовані й загнилі рослини та вирізуючи й дезінфікуючи хворі місця.

Лев 5 (21:41) – 8 (6:36)
Остання чверть Місяця – 7 (2:36)

Перед настанням холодів необхідно вжити заходів щодо захисту штамбів плодових дерев від пошкодження гризунами. Це вкрай важливо, бо інколи від пошкоджень мишами дерева, особливо молоді, можуть загинути. Щоб цього не сталося, штамби молодих дерев обв'язують толем, руберойдом або сосновими гіллям, розташовуючи його голками донизу. Обв'язування рослин виконують щороку, доки кора дерев не стане грубою.

Для обв'язування використовують шматок руберойду завширшки 0,5 м, яким двічі обгортають стовбур, не залишаючи щілин. Нижню частину руберойду трохи втискують у землю, щоб гризуни не змогли дістатися до дерева знизу. Потім міцно перев'язують шпагатом або алюмінієвим дротом у 3–4 місцях. Після обв'язування ще раз перевіряють, чи не залишилося навіть найменших щілин, крізь які гризуни можуть дістатися до стовбура.

Відомий ще один спосіб захисту плодових дерев від мишей і зайців – обмотування стовбура і гілок старими капроновими панчохами. Чому гризунам не подобаються капронові панчохи – не відомо, але "одягнуті" в них дерева вони не чіпають. Тож цей досить простий спосіб виявляється дуже ефективним.

Діва 8 (6:36) – 10 (11:37)

Досвідчені виноградарі знають, що осіннє садіння винограду – справа клопітна, але вона може принести чудові результати навесні наступного року: щойно почне припікати тепле весняне сонце, а виноградні кущі вже почнуть рости й розвиватися. Однак варто зазначити, що восени висаджувати виноград на пісках не можна, бо вони глибоко промерзають взимку, тому рослина може загинути. Під час садіння виноградні кущі розташовують рядами, відстань між якими не повинна бути менше 2 м.

Перед приморозками молоді рослини слід ретельно укрити тирсою або хвоєю, засипавши посадкові ями.

Продовжують відбирати живці для зимової вигонки, вибираючи для цього кращі сорти винограду. До висаджування їх зберігають у підвалі або засипають шаром піску. Висаджувати живці у горщики або поліетиленові пакети починають не раніше грудня.

На укривних виноградниках закінчують укривання

кущів. Перед укриванням їх обприскують 5%-ним розчином мідного купоросу.

За необхідності виконують вологозарядковий полив ґрунту. Нагортають земляні валики для затримання снігу та кращого уловлювання опадів і талих вод. Підгортають снігом неукривні кущі винограду.

Терези 10 (11:37) – 12 (13:12)

Картоплярі знають, що під час дозрівання на бульбах утворюється щільний захисний шар коркової тканини, який у подальшому перешкоджає проникненню в бульби газів, води, бактерій і багатьох патогенних грибів. Після закінчення "лікувального" періоду картоплю слід ретельно перебрати, видаливши всі бульби, уражені хворобами і шкідниками. Потім поступово, протягом 20–30 діб, температуру зберігання знижують до 3–4°С, відкриваючи люки, кватирки й витяжні труби у сховищі.

Слід зазначити, що найчастіше саме через запотівання верхнього шару в засіках створюються сприятливі умови для розвитку хвороб. Щоб запобігти цьому, можна покласти зверху на картоплю кілька коренеплодів буряків і брукви, які здатні вбирати зайву вологу.

Також не варто зберігати картоплю в мішках і закритих картонних коробках, в яких бульби можуть задихнутися, потемніти й загнити. За відсутності підвалу картоплю іноді зберігають на балконі або в лоджії, склавши у спеціальні ящики, утеплені пінопластом, поролоном та іншими подібними матеріалами. За твердженням фахівців, для зберігання 1 т картоплі достатньо 1,5 м² площі.

Скорпіон 12 (13:12) – 14 (12:54)
Новий Місяць – 14 (0:08)

Вважається, що на Молодик не варто виконувати будь-яких робіт із культурними рослинами, щоб не травмувати їх. Натомість можна привести до ладу весь садово-городній реманент. Тим більше, що майже всі роботи на ділянці вже завершені.

Добре, якщо для інструментів на ділянці є хоча б невеликий сарай, в якому можна встановити стелажі, полиці, стійки для зберігання сільськогосподарського реманенту. Приміщення має бути сухим, бо іржа, яка з'являється під впливом вологого повітря, руйнує метал, з якого виготовляють окремі частини садових інструментів.

Для кожної речі слід відвести своє місце, щоб потім її легше було знайти за першої необхідності. Попередньо рекомендується ретельно очистити й вимити реманент від налиплого ґрунту й рослинних решток, насухо витерти його ганчір'ям і обробити металеві поверхні антикорозійними препаратами. Варто змастити леза лопат, мотик, совків, ріжучі частини й підшипники газонокосарки, підшипники і втулки садових візків, заточити секатори і садові пилки, а потім акуратно скласти весь інвентар у сухому місці для зберігання.

Також необхідно просушити і скласти в сараї або на горищі ящики для овочів і фруктів, які вже звільнилися, укривний матеріал і поліетиленову плівку.

Можна також скласти список, що саме із садово-городнього реманенту необхідно придбати протягом зими до наступного сезону, щоб зустріти його "у всеозброєнні".

Стрілець 14 (12:54) – 16 (12:37)

Як уже зазначалося, під час останнього місяця осені слід остаточно завершити всі роботи з підготовки саду до зимівлі. Рослинні рештки, що залишилися після прибирання в саду (обпале листя, обрізані гілки, виполоті бур'яни), слід зібрати і скласти в компостні купи або винести за межі ділянки і спалити.

Щодо компостної купи, то закладати в неї можна майже все, але за жодних обставин не слід кидати в компост синтетику. Крім того, шматочки дерева, тирсу, тріски, гілки перед компостуванням необхідно обов'язково подрібнити, складають їх рівним шаром на дно компостної купи. Це пов'язано з тим, що вони у такому стані згниють значно швидше, та ще й "попрацюють" якісним дренажем.

Влаштовують компостну купу, зазвичай, на рівному майданчику або в ямі глибиною до 1 м, вибирають для цього тінисте вологе місце без застою води. Оптимальний розмір такої купи – 1,5–2 м заввишки і 1,5 м завширшки, довжину її роблять довільною. Слід зазначити, що вищою і ширшою робити компостну купу не рекомендується, бо корисні ґрунтові мікроорганізми можуть загинути від нестачі кисню або почнуть розвиватися гнильні бактерії, з'явиться неприємний запах тощо.

Слід також зазначити, що одним з найефективніших "зелених" інгредієнтів компостної купи може слугувати звичайна кропива. Фахівці давно визнали високу цінність пекучої кропиви у компості, бо в ній чимало заліза. В її стеблах і листі вуглець і азот містяться у таких самих концентраціях, як і в гної. Але найголовніше те, що кропива сприяє швидкій ферментації компостної купи. Збагачують купу мінералами і деякі інші бур'яни. Наприклад, у кульбабі в 2–3 рази більше заліза, ніж в інших рослинах, кінський щавель багатий на фосфор, польовий хвощ – на кобальт, а осот – на мідь та інші необхідні елементи.

Козеріг 16 (12:37) – 18 (14:12)

За настання стійких заморозків і відсутності снігового покриву, варто перевірити, чи добре замульчовані торфом або компостом ґрунт на грядках і самі рослини висадженої восени суниці. Для снігозатримання зверху можна розкласти ялинові гілки. За активного розмноження мишей молоді й плодоносні насадження суниці також доцільно укрити ялиновим гіллям, використовуючи для цього гілки, яких чимало накопичується на вирубках.

Якщо не встигли раніше підготувати до зими троянди, клематиси та інші декоративні рослини, які потребують укриття, то варто поквапитися і виконати цю роботу якнайшвидше, інакше вони можуть загинути від морозу.

Молоді гілочки яблунь і груш, які ростуть далеко від основного стовбура, варто підв'язати до нього, щоб уберегти їх від обламування взимку. Гілки і пагони молодих кущів смородини стягують м'яким дротом або мотузкою.

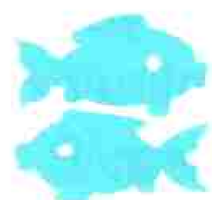
Водолій 18 (14:12) – 20 (18:56)
Перша чверть Місяця – 20 (16:31)

У другій половині листопада, як і в наступні місяці, робіт на ділянці значно менше, тож садівники і городники мають можливість поповнити свої теоретичні знання. Можна приділити більше уваги читанню спеціалізованих журналів і книг із догляду за садом, виноградником, квітником і городом, вивченню порад, розміщених на різних спеціалізованих сайтах, отримати корисні консультації під час відвідування

аграрних виставок. Корисно буде проаналізувати власні досягнення і прорахунки, які трапилися минулого сільськогосподарського сезону, і поставити нові завдання на наступний, який уже не за горами.

Кілька слів варто сказати про такий важливий агрозахід, як побілка. Раніше дерева здебільшого білили навесні, однак практика свідчить, що осіння побілка значно ефективніша. До того ж, не варто забувати, що сонячні опіки, які можуть отримати стовбури дерев, трапляються не лише влітку, а й взимку, тоді як побілка здатна запобігти цим прикростям.

Однак слід зазначити, що більшість садівників схиляється до думки, що молоді дерева з гладкою корою білити не варто: через закупорювання пор у корі вони гірше ростимуть, у них повільніше потовщуватиметься стовбур, сповільнюватиметься газообмін. На відміну від побілки дорослих дерев, що мають огрубілу кору з шорсткостями й тріщинами: для них такий захід дуже ефективний, бо надійно оберігає від сонячних опіків, одночасно слугуючи дезінфікатором, який знищує мохи та лишайники, що оселилися на стовбурі і біля основи товстих гілок плодових дерев.

Риби 20 (18:56) – 23 (3:13)

Якщо випав сніг, але він мокрий і липкий, необхідно періодично струшувати його з гілок, щоб запобігти їхньому обламуванню. Однак робити це слід дуже акуратно, бо інколи гілки ламаються навіть від раптового сильного звільнення від снігового "вантажу".

До настання сильних морозів варто накопичити якнайбільше снігу в саду. Зокрема, якщо його не дуже багато, то насамперед слід перенести сніг на ті рослини, які потребують цього найбільше – на суницю, сланкі яблуні, малину тощо.

Взагалі, сніговий покрив у листопаді – це велика цінність для рослин, яку необхідно обов'язково зберегти. Тому фахівці рекомендують без особливої необхідності не ходити під деревами, оскільки свої теплоізоляційні властивості сніг проявляє лише тоді, коли він пухкий. Однак після великих снігопадів все ж таки доведеться утоптувати його навколо дерев і кущів в радіусі до 1 м, щоб запобігти проникненню мишей до рослин у саду.

Овен 23 (3:13) – 25 (14:20)

Господарі періодично перевіряють овочі та фрукти, закладені на зберігання у погреби й підвали, відразу видаляючи всі зіпсовані коренеплоди і за потреби пересипаючи їх піском, де це необхідно.

Продовжують переробляти зібраний урожай: квасять капусту, маринують тепличні огірки тощо.

У листопаді потрібно також подбати про ґрунт для розсади і ґрунтові суміші для теплиць і парників.

Рештки обпалого листя складають у компостні купи. Готуючись до зимового сезону, спускають воду з бочок і баків, а самі ємкості перевертають, щоб вони краще збереглися. Розкладають отруту проти мишей у саду.

Якщо плануєте навідуватися на садово-городню ділянку взимку, то варто розвісити годівнички, приручивши корисних птахів, але не забувайте підсипати туди корм. За зиму птахи розправляться майже з усіма шкідниками в саду. Якщо ж приїжджати на дачу не буде можливості, то можна розкласти на ділянці стебла з коробочками однорічників. Птахи із задоволенням їх з'їдять, а заразом і комах знищать.

Тілець 25 (14:20) – 28 (3:00)

Садівники продовжують готувати сад до зимівлі. Під покривом снігу молоді дерева добре зимують, але щойно він почне осідати під час весняного танення, їхні гілки можуть відламатися. Тому в безморозні дні, коли вони не такі крихкі й ламкі, радять обережно стягнути їх і зв'язати шпагатом, аби не пошкодити кору. Цю роботу краще виконувати вдвох: один стягує гілки, а другий їх зв'язує.

Ягідні кущі також зв'язують шпагатом, щоб вони краще перезимували й зберегли плодові бруньки. Пагони малини, навіть якщо сорт досить зимостійкий, теж зв'язують у "снопи" і закріплюють на опорі, щоб запобігти їхньому обламуванню й надмірному висушуванню взимку.

Приділяють увагу суниці, яка потребує утеплення, коли снігу ще мало, а температура повітря сягає -10°С. З цією метою намагаються накидати на грядки якнайбільше снігу, щоб його шар був не менше 10–12 см, а якщо його все ж таки замало, то засипають грядки тирсою.

Близнята 28 (3:00) – 30 (15:56)
○ Повний Місяць – 28 (16:46)

У листопаді садівники повинні періодично оглядати дерева в саду, щоб запобігти появі на них лишайників. Взагалі вважається, що лишайники ростуть лише в тих місцях, де сприятлива екологічна обстановка, бо вони полюбляють чисте повітря і здорове навколишнє середовище. Однак для дерев у саду поява лишайників пов'язана із несприятливими факторами. Зокрема, через сильні морози їхня кора може розтріскуватися, а деревина підмерзати, недостатній догляд за рослинами спричиняє загущення крони й ускладнює її провітрювання. Існують також інші фактори, які призводять до погіршення умов росту дерев. Усе це впливає на ослаблення дерев і зниження їхньої опірності збудникам хвороб і заселенню лишайниками.

Тож, якщо на садових деревах з'явилися лишайники, їх потрібно обов'язково зчищати, інакше вони швидко розростуться по корі стовбурів і гілок, закупорюючи пори кори і унеможливлюючи тим самим її нормальний повітрообмін. Також у лишайниках часто зимують комахи-шкідники.

Щоб зішкрібати лишайники, використовують дерев'яний скребок – він не дуже сильно травмує кору дерев і добре очищує її від лишайників. Після закінчення цієї роботи оброблені місця обприскують 5%-ним розчином залізного купоросу (50 г на 1 л води), що запобігає проникненню в рани збудників хвороб.

Крім того, для запобігання заселенню дорослих садових дерев лишайниками пізньої осені виконують побілку їхніх штамбів і основних скелетних гілок, наприкінці зими цю побілку поновлюють. Розчин для побілки дерев можна придбати у спеціалізованих магазинах або приготувати власноруч: на 10 л води – 2–3 кг свіжогашеного вапна і 150 г мідного купоросу.

Пропоную…

…кролі великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. (097) 308-20-95

…найкращі сорти суниці: Солонь, Сірано, Альбіон, Гарігуета, Елан, Тельма, Маркіза, Портола, Мальвіна та ін. (80). Нові сорти малини (60). Ожина, смородина, аґрус, порічки. Опт, роздріб. Конверт – каталог.

Ю.В. Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни,
Черкаський р-н, Черкаська обл., 19615,
тел. (097) 575-77-81

…цибулини тюльпанів, гіацинтів, крокусів, нарцисів; маточники хризантем: мультифлора, великоквіткова горщикова. Новинки. Конверт – кольоровий каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби,
Ковельський р-н, Волинська обл.,
тел. (096) 796-69-62

…поросята породи мангал, угорська пухова мангалиця, дикі.

Олександр,
тел. (050) 311-35-69, Київська обл.

…кролі м'ясних порід, велетні.
Тел. (096) 230-01-07, м. Обухів, Київська обл.

…саджанці, чубуки комплексностійких сортів винограду. Каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53, (066) 772-58-89, (097) 479-56-25,
Olefir@ukr.net, www.olefir1.uaprom.net.

…суниця садова Рожевий фламінго, томатне дерево Спрут F_1, деревовидна малина. Міцелій грибів, виноград.

Б.О. Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

…суниця, малина, смородина, аґрус, ожина. Конверт – каталог. Сайт www.OLNA. com.ua.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27322,
тел. (096) 369-39-95, (099) 470-60-77

…саджанці троянд колекції Каньовського Віталія Михайловича. Чайно-гібридні, плетисті, кущові, бордюрні, ґрунтопокривні, флорибунда. Конверт – каталог.

Григорій Михайлович Мостіпака,
вул. Трояндова, 29, с. Кугаївці,
Чемеровецький р-н, Хмельницька обл., 31632,
тел. (03859) 9-86-19, (066) 706-51-98,
веб-сайт: picasaweb.google.com/rozamgm

…поросята мангал, свиноматка.
Миронівський р-н, Київська обл.,
тел. (04574) 36-134, (066) 009-15-69

…вівці романівської породи.
Тел. (095) 512-56-97

…саджанці, живці винограду. Каталог.

Ю.О. Дворовенко,
вул. Гурамішвілі, 11/80,
м. Карлівка, Полтавська обл., 39500,
тел. (066) 935-23-80

…насіння і саджанці високоврожайних овочевих та плодоягідних культур. Понад 1200 найменувань. Каталог – великий конверт з марками на 2,9 грн.

В.М. Головатенко,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242,
тел. (097) 457-01-58

…насіння і саджанці овочевих, плодоягідних, нових, екзотичних, малопоширених, лікарських культур та квітів. Каталог – у вашому великоформатному конверті з марками на 2,9 грн.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242
тел. (098) 530-32-60

…саджанці, чубуки елітних столових, технічних, безкісточкових сортів винограду. Найкращі сорти великоплідної малини. Ожину безколючкову, жимолость, фундук, калину, актинідію, голубику, лимонник, гумі, гібіскус, інжир. Штамбову смородину, аґрус. Конверт – каталог.

О.М. Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118,
тел. (066) 755-50-38,
E-mail:o-naslada@mail.ru, www.naslada.info

…високоякісну сортову картоплю вітчизняної та зарубіжної селекції. Новинки та суперновинки 2012 року. Конверт – каталог.

С.А. Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н,
Сумська обл., 41122,
тел. (095) 932-27-47, (096) 884-66-81

…саджанці актинідії (5 сортів), гумі, жимолость їстівна (4), журавлина (клюква садова) (4), чорниця (голубика) канадська (7), лимонник китайський, кизил, фундук, хурма, великоплідна малина, смородина, гінкго, магнолія, піони, бругмансії (3), гортензії. Корінь перстача білого (лікує щитоподібну залозу, зоб) та ін. Конверт – каталог.

Мар'яна Юріївна Штігер,
вул. Лермонтова, 5/2, м. Жидачів, Львівська обл., 81700,
тел. (097) 209-10-40, E-mail:shtiger@ukr.net

…вроздріб та оптом. Саджанці великоплідної суниці звичайного та постійного плодоношення, малини, ожини, смородини, аґрусу. Насіння городніх культур.

О.Ю. Савейко,
с. Хорішки, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39112,
тел. (096) 771-24-75, (050) 230-98-44,
www.olegsaveyko.org.ua

…саджанці декоративних кущів – пістряволистих, вічнозелених, хвойні, лілії, лілійники, іриси. Ківі, лимони, лимонники, актинідія, жимолость, зізіфус. Німфеї, аїр, рогіз та багато іншого. Конверт – каталог.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018,
тел. (095) 304-05-21

…черв'яки червоні каліфорнійські, черв'як Володимирський старатель, "чистий" біогумус (вермикомпост).

С.А. Макаров,
тел. 559-93-50, (050) 585-67-15, м. Київ

...сортове насіння овочів, оплата будь-яка. Конверт – каталог.

В.І. Чебаненко,
с.Бреусівка, Козельщинський р-н,
Полтавська обл., 39150,
тел. (05342) 98-119, (067) 300-61-48

...велика колекція квітів. Каталог з фото – безкоштовно у вашому конверті.

В.О. Головко,
с. Олексіївка, Арбузинський р-н,
Миколаївська обл., 55333

...поросята м'ясні, травоїдні Ландрас, Мангал, Мангалиця угорська. Недорого.

Олена,
м. Вінниця, тел. (096) 028-13-23

...новітні сорти малини з великою урожайністю і дуже великими ягодами: Сірєнєвий туман, Патриція, Арбат, Глен ампл, Полка, Пінгвін, Оранжеве чудо, Рубінове ожерельє і багато інших. Ожина безколючкова, суниця різних періодів достигання.

М.М. Макаренко,
с. Любомирка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27316,
тел. (099) 654-55-31

...саджанці морозостійкого винограду. Актинідія, жимолость, ожина, малина, аґрус, смородина та ін. Декоративні кущі та ліани. Конверт – каталог.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки,
Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39764,
тел. (066) 222-01-77, (098) 947-33-08

...картоплю! Кращі сорти: Тайфун, Киранда, Здобуток, Сороконденка, Жуковський ранній, Беллароза, Санте, Червона рута, Тірас. Малину: Гордість Росії, Недосяжна, Ізобільна... Суницю: Королева Єлизавета, Чамора Турусі...

Тел. (096) 528-09-84

...виноград: саджанці столових сортів, можливий опт. Маю новинки. Конверт – каталог. Телефонуйте – домовимося.

Вячеслав Шабельник,
с. Василівка, Полтавський р-н, Полтавська обл., 38743,
тел. (099) 90-31-311, E-mail:Shabelnyk-vino@meta.ua

...саджанці суниці садової. Конверт – каталог з фотографіями.

Наталія Гнедаш,
вул. Піщана, 5, м. Борова, Харківська обл., 63801,
тел. (050) 777-0-400, (097) 00-535-22

...великий вибір якісного насіння перспективних сортів: томати, перець, баклажани та ін. Багато новинок. Конверт з маркою на 2,5 грн. – каталог.

В.В. Паранчук,
пл. Меліораторів, 4, кв.36, смт Брилівка,
Херсонська обл., 75143,
тел. (066) 820-94-00

...найкращі сорти картоплі вітчизняної та зарубіжної селекції – 100 сортів. Насіння помідорів.

О.А. Горбач,
вул. Гагаріна, 18, м. Сарни, Рівненська обл.,34503
тел. (096) 467-63-00

...реалізую на місці і поштою чубуки і саджанці кращих сортів винограду.

В.І. Пришляк,
вул. Скоробрехи, 5, смт Маньківка,
Черкаська обл., 20100,
тел. (04748) 612-07

...плодовий розсадник "Вишенка" реалізує оптом і вроздріб поштою та самовивозом саджанці плодових та ягідних культур: смородину чорну, білу, червону (Краса Львова, Селеченська-2 та ін...), аґрус (Уральський безколючковий, сливовий, Берил...), малину (Краса Росії, Поляна, Феномен, Генералісимус, Брусвяна, Геракл...), ожину безколючкову, суниці, жимолость, гумі, виноград, фундук та ін... Конверт – каталог.

А.Д. Драганов,
смт Вільшанка, Кіровоградська обл., до запитання, 26600,
тел. (098) 245-08-70, E-mail:agrokg@yahoo.com

...постійно гуртом та вроздріб саджанці: ягоди Годжі, малини: Ляшка, Глен Емпл, Бенефіс, Хімбо Топ, Полєсьє, Спокуса, Джоан Джі, Полка; ожини – Полар, Лох Тей, Раубен; порічки – Рондом і Руднеус; смородини – Тібен, Тісель, бен Конан, бен Гейм; аґрус Пакс, лохина Блюкроп, фундук Каталонський; суниця – Беніція, Ельсанта, Полка, Сан-Андреас, Монтерей, Портола, Альбіон.

Гончар Андрій,
смт Іваничі, Волинська обл., 45300,
тел. 067-332-52-42, Сайт: ehnaton.com.ua

...приймаю замовлення на саджанці великоплідних сортів нейтрального світлового дня та ремонтантних сортів малини Полка, Недосяжна та інші та суниці садової Розана, київська, Біла Ананасна, Королева Єлизавета, Альбіон та інші.

Галина Павлівна Гринюк,
Волинська обл., тел. (096) 424-10-42

...саджанці плодових та підщепи: 62-396, ММ-106, Колт, М-26, Пуміселект, ВА-29.

Мейта Сергій Петрович,
тел. (097) 261-36-23
E-mail:ukrSad-2011@mail.ru

...розсадник пропонує на 2013 рік садивний матеріал плодових, ягідних та декоративних культур: саджанці яблунь, груш, слив, персика, нектарина, абрикоса, черешні, вишні, малини, троянди, аличі, аґрусу; підщепи: М9, М99, Д1071, ІС-2-10, ІС-4-6, 54-118, сіянці шипшини. Виростимо саджанці за попереднім замовленням. 25 років вирощуємо саджанці для оптових покупців. Потрібні реалізатори – торгові представники у містах України.

О.В. Живов,
вул. Підгірна, 42, с. Артемівське-2,
Артемівський р-н, Донецька обл., 84510,
тел. (050) 627-54-03, (050) 627-54-05,
Zhivovsad@mail.ru

...червона куріпка, кеклик. Чорні цесарки. Фазани. Павичі білі, індійські. Голуби – кучеряві, туркоти та інші. Курей – орпінгтон, кохінхін. Перепела техаський альбінос, вага до 500 г.

Тел. (063) 351-01-13

...картоплю Кіранда, Повінь, Агаве та ін.

Тел. 0955850158, 0678875881
E-mail:kartoshka7@ukr.net. ***Галина.***

...тюльпани, нарциси, крокуси, гіацинти, багаторічники, декоративні кущі, лілії, маточники хризантем, суниця садова. Великий конверт з марками 3,00 – кольоровий каталог.

В.Д. Драговенко,
с. Шумилів, Бершадський р-н,
Вінницька обл., 24424,
тел. (097) 850-58-32, E-mail:D.Vadim@i.ua
Сайт: Drahowenko.at.ua

...високоякісну насіннєву картоплю (60); саджанці великоплідних сортів: смородини чорної(30) та червоної (26), аґрусу (31) та малини (16). Конверт – каталог.

В.Б. Мосціпан,
просп. Чайковського, 8, м. Прилуки, 17502

...насіння посухостійких, суперурожайних іспанських та кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової і ліппії солодкої, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...високоякісне сортове насіння найприбутковіших овочів: солодких томатів, великоплідного перцю, новинок. Післяплата. Конверт – каталог.

Рудницька Лариса Георгіївна,
с. Березівка, Устинівський р-н,
Кіровоградська обл. 28625,
тел. (05239) 34-134

...саджанці і чубуки великоплідних сортів винограду: Вальок, Хамелеон, Юліан та інші.

Анатолій Петрович Савран,
вул. Спортивна, 64, м. Карлівка-1,
Полтавська обл., 39501,
тел. (095) 75372-49, (098) 950-50-15

...конструкція саморобного млинка для борошна на випічку.

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500,
тел. (097) 140-36-53

...саджанці нових, районованих та перспективних в Україні сортів смородини (Кобза (наша селекція), Венера, Селеченська-2, Ядрьона та ін.), порічок, аґрусу, винограду. Приймаємо заявки на іриси вітчизняної, зарубіжної та власної селекції (Норма, Пісня Капітошки, Доктор Джаз, Барва, Зупини посмішку) на 2013 р. Конверт – каталог.

Г.С.Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500,
E-mail:mgs_71@ukr.net

...зааненських козенят, романовських овець.
м. Київ, тел. (095) 672-95-33

...орловських рисаків, романовських баранів.
м. Київ, тел. (093) 896-00-41

...кролі, кроленята великих порід.

Володя,
м. Київ, тел. (097) 270-71-05, (050) 510-32-20

...врожайні сорти малини: Болгарський рубін, Кумберленд; унабі, квіти.

Г.С. Федорова,
вул. Осипенка, 53, м. Запоріжжя, 69027

...саджанці гінкго, книжку "Гінкго на присадибній ділянці", сухе подрібнене листя гінкго. Конверт – каталог.

Анатолій Терещук,
вул. Марка Вовчка, 2, кв., 1, м. Рівне, 33014
тел. (0362) 23-00-24

Дарунки щедрої осені

Щедра осінь робить стіл навіть небагатих людей ситним і смачним. Треба тільки не лінуватися. З повагою, ваша постійна читачка

Ніна Шевцова,
м. Нікополь

Аджика домашня

Треба мати: 1 кг баклажанів, 1 кг солодкого перцю, 1,5 кг стиглих помідорів, 4 стручки гіркого перцю, 300 г часнику, 250 г олії, 8 столових ложок 9%-ного оцту, столову ложку цукру, пучечок кропу, пучечок петрушки. Сіль кладемо за смаком.

Пропустити через м'ясорубку перець, помідори і часник. Баклажани нарізати кружальцями і кожний кружечок розрізати на 2 або 4 частини. Підготовлені овочі викладаємо у каструлю, доливаємо олію, додаємо цукор та сіль. Перемішуємо, доводимо до кипіння, накриваємо кришкою і варимо на помірному вогні 45 хвилин. За 5 хвилини до закінчення варки додаємо подрібнену зелень, вливаємо оцет і перемішуємо. Витримуємо на вогні ще 2–3 хвилини.

Гарячу аджику розкладаємо у стерилізовані банки й закатуємо.

Овочі, приготовані з медом

Треба мати: 500 г солодкого перцю, 500 г баклажанів, 50 г моркви.

Для приготування маринаду треба мати: 100 мл меду, 100 мл яблучного оцту, 100 мл олії, чайну ложечку солі, 2 л води із криниці або відстояної водопровідної. Баклажани нарізуємо кружальцями по 2–3 см, моркву – кружальцями 1–1,5 см.

Перець нарізуємо шматочками, цибулю – також шматочками.

Розчиняємо у воді мед, вливаємо оцет і олію, додаємо сіль, розмішуємо, ставимо на вогонь і доводимо до кипіння.

Овочі опускаємо в киплячий маринад лише на 1 хвилину (можна це зробити в металевому ситі) й зразу ж викладаємо у стерилізовані літрові банки. Заливаємо киплячим маринадом у якому були овочі. Прикриваємо кришками і стерилізуємо 15 хвилин. Закатуємо кришками.

Перець, залитий обліпиховим соком

Для заливки треба мати: 2/3 склянки обліпихового соку, 1 склянку цукру, 2 чайних ложечки солі, 150 мл води. Кожна господиня розрахує скільки їй потрібно заливки.

Очищений болгарський перець занурити в окріп на 1–2 хвилини, викласти у літрові банки (стільки, скільки увійде). Залити киплячою заливкою і стерилізувати 30 хв. Закатати кришками, накрити простирадлом, поки охолоне.

Заготовка для борщу

Треба мати: 3 кг капусти, 3 кг помідорів, 2 кг червоних буряків, 1 кг моркви, 1 кг солодкого перцю, 3 великих цибулини, 200 г часнику, пучечок петрушки, 300 мл духмяної олії, 300 мл 9%-ного оцту, 10 чайних ложечок солі, 1 склянку цукру, чорний перець горошком кладемо за смаком.

Капусту шинкуємо. Помідори пропускаємо через м'ясорубку. Моркву та буряки тремо на тертушці з великими вічками або досить мілко нарізуємо гострим ножем соломкою. Солодкий перець чистимо від насіння і нарізуємо соломкою або кубиками. Зелень подрібнюємо, часник пропускаємо через часникодавку. З'єднуємо помідори, буряк, моркву і подрібнену цибулю, заливаємо олією, додаємо сіль, цукор, перець горошком, вливаємо оцет і тушкуємо у товстостінній каструлі 20 хв. Додаємо капусту, солодкий перець, зелень та часник і тушкуємо ще 20 хв. Гарячу заправку розкладаємо у стерилізовані банки і закатуємо кришками.

Маючи таку заправку, ви ніколи не матимете проблем із приготуванням борщу з мінімальною затратою часу.

Борщ із заготовки

Беремо будь-який м'ясний бульйон. Коли закипить, додаємо заправку до борщу, даємо прокипіти 5 хвилини, і борщ готовий. Якщо м'ясного бульйону немає, наливаємо у каструлю воду, додаємо шматочок вершкового масла або бульйонний кубик, заготовку для борщу: 5 хвилин, і борщ готовий.

При бажанні можна додати подрібнену свіжу зелень за смаком та гарячу варену картоплю.

Капуста із сливами

Треба мати з розрахунку на літрову банку: червоноголової капусти та слив у співвідношенні 5:1, 3–5 горошин чорного перцю, 3–4 бутони пахучої гвоздики, кориці (хто любить) на кінчику ножа.

Для маринаду із розрахунку на 1 л води треба мати: 200 г цукру, 2,5 столових ложки солі, склянку 9 %-ного оцту.

Капусту дрібно нашинкувати і пробланшувати 1–2 хвилини в окропі. На кінчику кожної сливи зробити невеличкий надріз гострим ножем і пробланшувати 1 хвилину. Після цього видалити кісточку, з'єднати з капустою, перемішати.

Приготувати маринад: у воді розчинити цукор, сіль, поставити на вогонь, довести до кипіння, влити оцет і перемішати. У стерилізовані банки всипати прянощі, на дно банки влити маринаду, закласти капусту із сливами так, щоб маринад був вище рівня капусти. Накрити кришками і стерилізувати 15 хвилин. Потім банки закатати і накрити простирадлом, поки охолонуть.

Плачинда з гарбузом

Для тіста треба мати: 3 склянки борошна, шматочок вершкового масла, 0,5 чайної ложечки солі, кисле молоко або кефір.

Для начинки: 700 г гарбуза, 700 г солодковершкового сиру, пучечок подрібненої зелені, цукор, сіль і перець кладемо за смаком.

У борошно додаємо сіль, доливаємо кефіру стільки, щоб тісто вийшло еластичне. Тісто накриваємо рушником і ставимо у тепле місце на одну годину, а тим часом готуємо начинку. Гарбуз тремо на тертушці, пучечок зелені подрібнюємо, сир пропускаємо через м'ясорубку. Все з'єднуємо, додаємо цукор, сіль за смаком.

Тісто ділимо на 7 приблизно однакових шматків. Розкачуємо, викладаємо на тісто начинку, піднімаємо краї тіста догори вузликом, зліплюємо, а потім качалкою або руками розплескуємо. Викладаємо плачинду на посипане борошном деко і випікаємо у гарячій духовці 20 хв.

Готові плачинди змащуємо вершковим маслом.

Пиріжки з капустою

Треба мати: 200 г маргарину, 1 склянку молока, 4 столових ложки олії, 20 г дріжджів, 2 столових ложки цукру, чайну ложечку солі. Борошна треба мати стільки, скільки вбере тісто, щоб було еластичним.

Для начинки: головку капусти, 1 морквину, 3 цибулини, сіль, перець за смаком, 1 яйце, олію для смаження.

Щоб приготувати тісто, дріжджі розчиняємо у трьох столових ложках теплої води. Додаємо столову ложку цукру і залишаємо на 30 хвилин. У розтоплений маргарин додаємо молоко, сіль, цукор, що залишився, олію, розведені дріжджі та борошно.

Замішуємо тісто, щоб не прилипало до рук. Тісто ділимо на 26 шматочків. На нього викладаємо начинку. Формуємо пиріжки. Викладаємо їх на змащене олією деко. Кожний пиріжечок змащуємо збитим яйцем, а можна й водою, і випікаємо 25 хвилин за температури 180°С.

Щоб приготувати начинку моркву тремо й смажимо на олії, цибулю нарізуємо напівкільцями і теж смажимо. Нашинковану капусту смажимо. Все з'єднуємо, солимо і перчимо за смаком.

Гарбуз, фарширований м'ясом

Треба мати: 1 маленький гарбуз, ще скибку кабачка, 2 курячих грудинки, сметану, сіль, перець кладемо за смаком.

Гарбуз помити, почистити і зрізати верхівку. Вийняти рукою або ложкою насіння, трохи зішкребти зі стінок. Насіння використаєте, як вам заманеться. Натерти м'якоть гарбуза на тертушці.

Куряче м'ясо ріжемо шматочками, підсмажуємо, заправляємо спеціями і сметаною, скибку кабачка очищаємо від шкоринки і тремо на тертушці, з'єднуємо із м'ясом та сметаною. В разі потреби додаємо спеції. Цією сумішшю начиняємо через отвір гарбуз, зверху накриваємо зрізаним "капелюшком" із хвостиком.

Перекладаємо гарбуз на глибоке деко, підливаємо води і ставимо у розігріту до 180°С духовку на 1 годину. Такий фаршировний гарбуз подається до столу цілим.

Можете приготувати одночасно 2–3 маленьких гарбузи, залежно від потреби.

Рогалики з повидлом

Треба мати: 1 склянку молока, 100 г дріжджів, 2 яйця, 400 г маргарину, 4–5 склянок борошна, густе повидло, олію, цукор за смаком.

У теплому молоці розчинити дріжджі. Маргарин посікти ножем і всипати борошно до утворення однорідної маси. Молоко з дріжджами з'єднати з тістом та маргарином і вимісити. Отримаєте м'яке тісто. Стіл посипати борошном, тісто розкачати у пласт товщиною 2–3 мм. Розрізати його на трикутники. На широку сторону кожного трикутника викласти трохи повидла і акуратно згорнути рогаликом. На деко змащене олією викласти рогалики і залишити їх на 15 хвилин, щоб підійшли. Рогалики змастити рафінованою олією і посипати цукром за смаком.

Випікати протягом 30 хвилин у духовці, розігрітій до 200°С. Рогалики мають бути золотистого кольору.

Передплачуйте наші видання

Дім, сад, город

Журнал "Дім, сад, город" видається з 1989 року. Це найпопулярніше в Україні, справді народне видання для всіх, чиє життя і праця пов'язані із землею.

"Дім, сад, город" (укр.). Передплатний індекс 74142
90240 – річна передплата (на 20% дешевше)
23909 – пільгова передплата для пенсіонерів, ветеранів та дітей війни, учасників ВВВ
"Дом, сад, огород" (рос.). Передплатний індекс 22429
90250 – річна передплата (на 20% дешевше)

Журнал "Пасіка" — індекс 74429
Журнал "Будьмо здорові" — індекс 74063
Журнал "Квіти України" — індекс 74275
Журнал "Виноград. Вино" — індекс 40305
Журнал "Туризм сільський зелений" — індекс 40307
Журнал "Чумацький шлях" — індекс 22436
"Календар садівника і городника" — індекс 30203

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ВИДАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ!
Журнал"Яблунька" — індекс 40306
Журнал-розфарбовка "Чарівна казка"– індекс 01220
Комплект "Чарівна Яблунька" – індекс 21870

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ КОМПЛЕКТИ ЖУРНАЛІВ У СКЛАДІ:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — індекс 22430
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — індекс 22431
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — індекс 22432
90260 – річна передплата (на 20 % дешевше)
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — індекс 22433
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — індекс 22434
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» — індекс 21869
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» — індекс 90245
«Пасіка» + «Яблунька» – індекс 98882
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» — індекс 98881

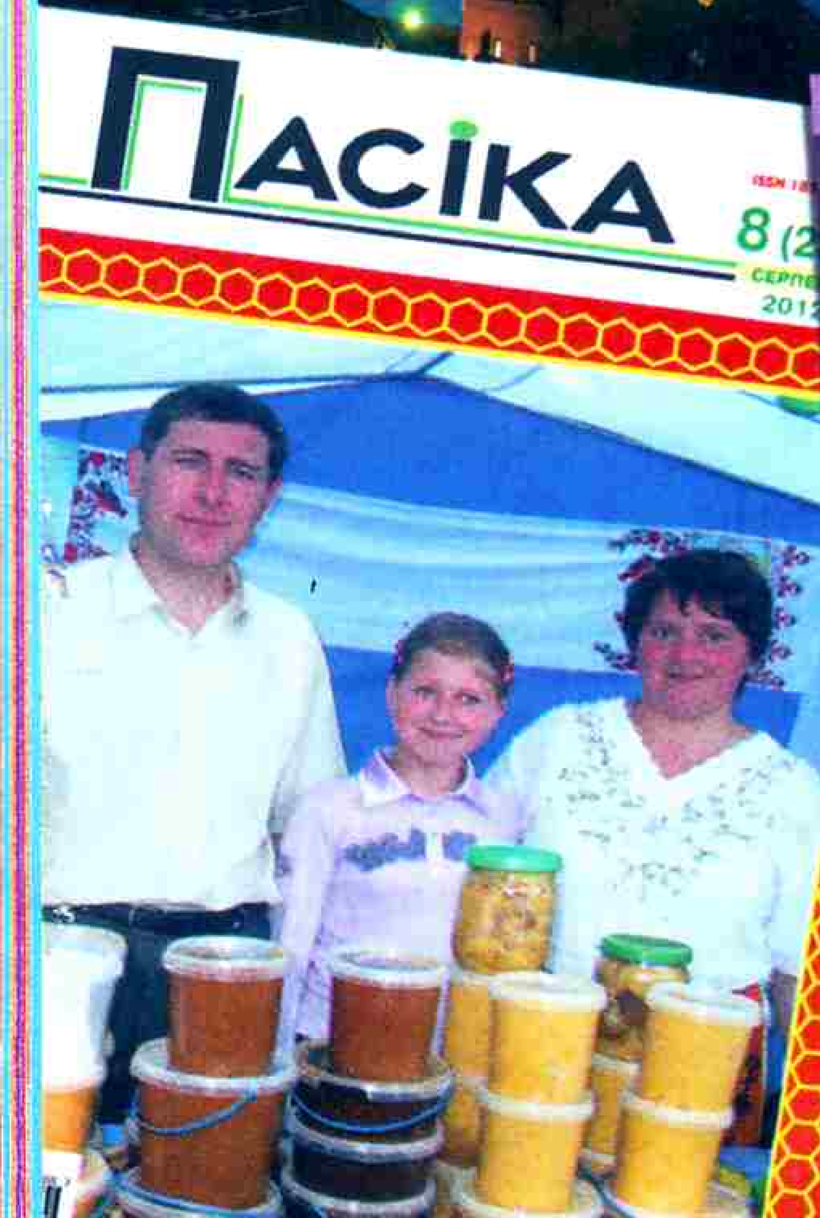
КОМПЛЕКТ ЖУРНАЛІВ ДЛЯ САДІВНИКІВ І ГОРОДНИКІВ У СКЛАДІ:
«Дім, сад, город», "Пасіка", "Виноград. Вино", "Квіти України", "Календар садівника і городника" – індекс 01217

КОМПЛЕКТ ЖУРНАЛІВ ДЛЯ РОДИНИ У СКЛАДІ:
«Дім, сад, город», "Яблунька", "Квіти України", "Чумацький шлях", "Будьмо здорові" — індекс 08070

Річна передплата на 2013 рік здійснюється до 1 грудня 2012 року!

Вітаємо переможців!

20 серпня 2012 року у черговий раз відбувся розіграш призів "Передплата-2012 р." за талонами, надрукованими у № 5 за 2012 рік. У конкурсі взяли участь 723 читачі, які вчасно надіслали талон до редакції.

Високоякісне насіння овочевих культур та добірку цікавої і корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі:

1. **Адамська Надія Казимирівна,** м. Львів.
2. **Білянський Анатолій Петрович,** с. Дмитрашківка Вінницької обл.
3. **Боділ Валентина Анатоліївна,** с. Ждани Полтавської обл.
4. **Бондарчук Анастасій Наумович,** с. Громівка Херсонської обл.
5. **Вантус Олександр Іванович,** с. Петрівка Одеської обл.
6. **Ворона Володимир Антонович,** м. Калуш Івано-Франківської обл.
7. **Галик Ярослав Степанович,** с. Бариш Тернопілської обл.
8. **Герун Микола Мусійович,** с. Провалівка Житомирської обл.
9. **Гладишева Олена Миколаївна,** м. Київ.
10. **Горільська Валентина Степанівна,** м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.
11. **Гречко Катерина Петрівна,** м. Чернігів.
12. **Завадюк Аделія Захарівна,** с. Мамаївці Чернівецької обл.
13. **Карпенко Олександра Григорівна,** м. Дніпрорудне Запорізької обл.
14. **Ковбасюк Федір Тихонович,** м. Хмельницький.
15. **Корнійчук Анастасія Іванівна,** с. Вишеньки Рівненської обл.
16. **Косупа Ганна Євгенівна,** с. Чернявка Вінницької обл.
17. **Косяк Анна Павлівна,** с. Лозуватка Дніпропетровської обл.
18. **Кравченко Олександр Анатолійович,** м. Сватове Луганської обл.
19. **Крейда Раїса Францівна,** с. Журженці Черкаської обл.
20. **Кудрявцева Таїсія Павлівна,** с. Миколаївка Одеської обл.
21. **Куцан Федір Дмитрович,** м. Сіверськ Донецької обл.
22. **Ламінська Інга Вікторівна,** с. Петропавлівка Миколаївської обл.
23. **Лежай Володимир Петрович,** с. Шевченкове Сумської обл.
24. **Мельничук Ганна Петрівна,** с. Глибока Долина Рівненської обл.
25. **Нагірняк Валентина Яківна,** м. Бровари Київської обл.
26. **Нагорна Ніна Петрівна,** м. Луцьк.
27. **Недвига Аліна Григорівна,** м. Сімферополь.
28. **Новобранцева Валентина Михайлівна,** смт Новоайдар Луганської обл.
29. **Олексюк Петро Миколайович,** м. Тернопіль.
30. **Олійник Володимир Андрійович,** с. Івангород Черкаської обл.
31. **Осіпчук Микола Іванович,** м. Баранівка Житомирської обл.
32. **Палій Олександр Степанович,** с. Пурпурівка Кіровоградської обл.
33. **Парасківа Віктор Богданович,** с. Стецева Івано-Франківської обл.
34. **Перепелюк Володимир Прокопович,** с. Джулинка Вінницької обл.
35. **Пилипенко Валентина Миколаївна,** м. Хорол Полтавської обл.
36. **Пліс Геннадій Васильович,** м. Миколаїв.
37. **Радомський Сергій Олександрович,** м. Краматорськ Донецької обл.
38. **Рубан Аделія Мефодіївна,** с. Плоска Чернівецької обл.
39. **Сідор Василь Андрійович,** с. Лецовиця Закарпатської обл.
40. **Станкевич Анатолій Степанович,** с. Новосілка Кіровоградської обл.
41. **Удовиченко Віра Олексіївна,** с. Червоний Шахтар Харківської обл.
42. **Федорова Ганна Степанівна,** м. Запоріжжя.
43. **Фельцан Надія Сидорівна,** с. Бакош Закарпатської обл.
44. **Хмелюк Марія Василівна,** смт Теофіполь Хмельницької обл.
45. **Цикалова Оксана Євгеніївна,** с. Костогризове Херсонської обл.
46. **Чорнопас Євгеній Михайлович,** с. Підбереззя Волинської обл.
47. **Чуйко Валентина Іллівна,** м. Кролевець Сумської обл.
48. **Шмирьов Іван Петрович,** м. Харків.
49. **Яремко Богдан Васильович,** м. Кам'янка Бузька Львівської обл.
50. **Ярмоленко Григорій Іванович,** смт Талалаївка Чернігівської обл.

У номері:

Щедра грядка

Беспалов В.В. Мої улюблені гарбузи 4
Васильєва Т.М. Вирощуємо смачну кукурудзу 6
Позняк О.В. Кервель проситься на грядки 8
Слєпцов Ю.В. Кропива під агроволокном 10

Допоможи собі сам

Кисленко О.В., Овсієнко Р.В. Редька: здоровим людям – їжа, а хворим – ліки 12

Господар

Рітченко М.С. І малина врожай потроїть... 14
Ягідники обрізую восени 15

Ходімте в сад

Яхимович О.В., Яхимович Л.Б. Нові сорти горіха грецького на Поліссі та Слобожанщині 16
Кочур А.І. Сорти-запилювачі для кісточкових 18
Андрусів Б. Вирощуймо чорницю 19
Булигіна Л. Сад для душі й відпочинку 20
Марущак Л.В. Дерево-тюльпан – ліріодендрон 22

Виноградник

Івашина В.М. Саджанці вирощуємо взимку 25

Домашня ферма

Кучерук О.І. З телички – корова 26
Рітченко М.С. Утримання курей восени та взимку 27

Дім і садиба

Василенко К.О. Поради господарям 28
Біодинамічний календар 30
Пропоную 33
Конкурс "Господиня–2012" .36

"ДІМ, САД, ГОРОД"
виробничо-практичний журнал
№ 10 (286), жовтень, 2012 р.

Головний редактор
М. І. Халимоненко

Головний художник
Т. П. Колодницька

Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко

Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
А.М.Капітульська
Дизайн, верстка **О.В.Кисленко**
Комерційний директор **Г.А.Донець**

Реклама **В.П.Васильєв**
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail:vgt951@gmail.com

Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:dsg@dimsadgorod.com

Розповсюдження, маркетинг
Т. І. Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08

E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 20.09.2012 р.
Загальний тираж 141 558 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11,
(044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
www.dimsadgorod.com

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» — 21869.
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» — 90245.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» — 98881.

Індекс 74142. ISSN 1814–4357. Дім, сад, город. №10 (286). 2012. 1–40 с. Ціна договірна.